

1958

4

IDRIJSKI RAZGLEDI

PRESKRBA

TRGOVSKO PODJETJE
IDRIJA

V IMENU TRGOVSKIH OBRATOV V MESTU, KAKOR TUDI NAŠIH
NOVIH TRGOVIN V ČRNEM VRHU, ZAVRATCU, DOLAH, GORAH,
GOVEJKU IN LEDINAH, ŽELIMO VSEM CENJENIM ODJEMALCEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
SREČNO IN ZADOVOLJNO NOVO LETO 1959!

TRGOVSKO PODJETJE

„KURIVO“ IDRIJA

se bo v letu 1959 trudilo, da bo svojim odjemalcem postreglo z vsem gradbenim materialom, drvmi in premogom, z vsemi tekočimi gorivi in mazili po najnižjih cenah.

NAŠ DELOVNI KOLEKTIV ŽELI
VSEMU PREBIVALSTVU SREČNO
IN USPEHOV POLNO LETO 1959!

TRGOVSKO PODJETJE

„Vino - Idrija“

ima stalno na zalogi raznovrstna primorska vina, likerje ter ostale alkoholne in brezalkoholne pijače, stalno zalogo piva. Vse po ugodnih cenah.

VSEMU PREBIVALSTVU ŽELIMO
SREČNO IN USPEHOV POLNO
NOVO LETO 1959!

AVTOPROMET

Idrija

SE PRIPOROČA ZA VSE PREVOZE V KRAJEVNEM IN MEDKRAJEVNEM PROMETU, KI JIH IZVRŠUJE POD NAJUGODNEJŠIMI POGOJI.

VSEMU PREBIVALSTVU SREČNO IN VESELO

Novo leto 1959

Gradbeno podjetje

„ZIDGRAD“ Idrija

je v letu 1958 izvršilo vsa obsežna gradbena dela v splošno zadovoljstvo naročnikov, posebno rudnika in občine ter je razširilo svoj delokrog tudi na širše področje.

Te uspehe smo lahko dosegli, ker smo si pridobili dobro tehnično vodstvo in moderno mehanizacijo, kar nas usposablja za prevzem tudi najbolj zahtevnih gradbenih objektov.

Za leto 1959 smo vse pripravili in smo prepričani, da bodo vsi investitorji z nami popolnoma zadovoljni.

VSEMU PREBIVALSTVU SREČNO IN USPEHOV POLNO LETO 1959!

IDRIJSKI RAZGLEDI

III. LETO

31. DECEMBRA 1958

ŠTEV. 4

SODOBNO UREJEN PAŠNIK

Foto: Tone Robič

Izdaja Mestni muzej v Idriji — Uredniški odbor: Lado Božič, inž. Ivan Gantar, Slavica Božič, Ferdo Vidmar, Franc Didič, Franc Petrič, Ivan Hlača — Odgovorni urednik Srečko Logar — Izhaja vsake tri mesece — Celoletna naročnina 200 din, za inozemstvo 300 din — Naslov: »Idrijski razgledi«, Idrija, poštni predal 11, telefon: Idrija 35, tekoči račun pri Komunalni banki Idrija št. 63-KB-6-Z-108, telegrami: Idrija, muzej — Tiska tiskarna Časopisno založniškega podjetja »Primorski tisk« Koper

PERSPEKTIVNI RAZVOJ KMETIJSTVA V OBČINI IDRİJA

Po znanem posvetovanju IV. plenuma Socialistične zveze delovnega ljudstva je naša ekonomska politika dobila nove smernice. To je hkrati povzročilo, da so pričeli živahno obravnavati probleme kmetijske proizvodnje, ki trenutno še ne gre v korak z vedno hitreje razvijajočo se industrijo. Res je, da v preteklih letih niso bila izkoriščena vsa razpoložljiva sredstva za kmetijstvo in da problemom te panoge pogosto niso posvečali dovolj pozornosti, drži pa tudi, da je socialistična preobrazba kmetijstva, napredek v proizvodnji in socialističnih odnosih na našem podeželju za našo skupnost morda težja in bolj komplicirana naloga kakor sama industrializacija dežele, saj mora ta preobrazba sloneti na načelih socialistične demokracije in razumevanja. Ta načela je opaziti tudi v smernicah resolucije Zvezne ljudske skupščine, programa ZKJ in celotnega družbenega plana gospodarskega razvoja Jugoslavije.

Prvi rezultati, ki jih je naše kmetijstvo doseglo po vsem tem, so bili zelo povoljni, čeprav so jih bolj vidno beležili le naši socialistični obrati. Podobne uspehe smo lahko zasledili tudi pri tistih individualnih proizvajalcih, ki so s svojo KZ vzpostavili tak ali drugačen odnos, uvedli v svoje gospodarstvo sodobnejšo tehniko, zmanjšali porabo delovne sile, vložili večja reprodukcijska sredstva, skratka, ki so intenzivirali svoje gospodarstvo.

Že dosedanji doseženi uspehi nam kažejo na velike možnosti za dvig proizvodnje v kmetijstvu in odkrivajo rezerve, ki smo jih do sedaj zanemarjali. Morda bolj kot za drugod velja to za kmetijstvo naše občine, ki kaže v mnogih primerih še danes prav takšno sliko, kakršna je bila še pred desetletij. Temu so res delno lahko opravičilo specifične razmere, v kakršnih se proizvodni proces tukaj odvija, vendar pa je rezultat povojnega napredka v kmetijstvu le preboren. Konkretna naloga, ki nam jih nalaga perspektivni program razvoja kmetijstva do leta 1961, bodo morale biti vsekakor bolj rešene, rezultati pa vidnejši. Na kratko si zatorej oglejmo, kakšna je perspektiva kmetijstva naše občine ob izpolnjevanju posameznih nalog in kakšne so možnosti za doseg boljših rezultatov.

Glavne značilnosti in pogoji za dvig proizvodnje

Ena glavnih značilnosti — strma konfiguracija terena — povzroča, da je večina

najvažnejših kmetijskih proizvodnih površin v večjih nadmorskih višinah in na terenih z večjim ali manjšim nagibom, kjer si uvažanja sodobne mehanizacije in agrotehnike skoro ni mogoče zamisliti; malodane v vseh primerih sta edini vir delovne sile človek in živina. Da proizvodnjo vse to močno podražuje, je jasno, obenem pa je prizadeta tudi delovna storilnost. To nerentabilnost dosedanjega načina gospodarjenja povečuje nadaljnja značilnost našega področja, mala kmečka posest in razdrobljenost površin. K temu dodajmo še mali odstotek obdelovalne površine (komaj 7,23 % proti 24 % v LRS), silno pestrost talnih in klimatskih razmer, pa smo v glavnem navedli vse ekološke činitelje, ki na razvoj tukajšnjega kmetijstva bistveno vplivajo.

Po statističnih podatkih zajema 86 % kmetijskih tal travna površina, največ pašniki in senožeti. Potemtakem predstavlja živinoreja glavno kmetijsko panogo tega področja. Poleg tega zavzemajo krmne rastline (detelje in travnodeteljne mešanice) ca. 28 % njivske površine. Če upoštevamo še oni del njivskih površin, ki služi živinoreji v direktni (krmna žita) in indirektni obliki (del krušnih žit, krompir), potem vidimo, da je poljedelstvo prilagojeno in podrejeno živinoreji. To trditev lahko podkrepimo še s temile primerjalnimi številkami:

Na 1 ha kmetijske površine	
odpade v LRS	0,54 govedi,
v okraju Gorica	0,41 govedi,
v občini Idrija	0,35 govedi,
oziroma na 1 ha obdelovalne površine v LRS	0,94 govedi,
v okraju Gorica	1,92 govedi,
v občini Idrija	2,12 govedi,

iz česar je razvidno, da glede na obdelovalno površino spadamo med močno obremenjena področja, hkrati pa, da glavno maso krme pridelamo na travnikih in senožetih.

Obremenitev nam še nazorneje prikaže primerjava na prebivalstvo. Tako odpade na enega prebivalca pri nas (občina) 0,39 glave govedi (v LRS 0,35 glave), na enega kmečkega prebivalca pa 1,5 glave govedi (v LRS 0,81 glave), kar je prav tako precejšnja obremenitev.

Ker daje živinoreji glavni vir dohodka govedo, upravičeno postavimo govedorejo po važnosti na prvo mesto. Številčno smo pri govedu presegli predvojno stanje, pa tudi po kvaliteti ne zaostajamo več mnogo. Čeprav

še vedno mislimo, da sodimo v tipični mlečni rajon, to ne drži več, saj nam statistični podatki kažejo v goveji čredi komaj 50 % krav molznic, vse ostalo pa je živina za proizvodnjo mesa in za reprodukcijo. Res so nekateri tipičnejši mlečni rajoni, imamo pa na drugi strani področja, ki vzrejajo znatno več mesnate živine. Prašičereja po važnosti ne dosega govedoreje in v širšem merilu ne predstavlja mnogo, saj so do danes gojili prašiče le bolj za domačo potrošnjo. Na vedno sporno vprašanje o upravičenosti reje konja moramo gledati pri nas s stališča specifičnosti razmer. Zelo močno razvito gozdarstvo ter težak teren, ki onemogoča prodor mehanizacije, postavljata konja kot delovno silo popolnoma v ospredje. Republiškega povprečja sicer še zdaleč ne dosegamo, saj redimo pri nas na 100 ha kmetijske površine 3,3 konja (LRS — 7 konj), na 100 prebivalcev 3,1 konja (LRS — 4,7 konja), na 100 kmečkih prebivalcev 10 konj (LRS — 11 konj).

Ravno zaradi pomembnosti gozdarstva v naših razmerah konja še dolgo ne bomo mogli pogrešati. Ostalih vej živinoreje skoraj ni omenjati, ker dajejo le malo ali nič tržnih proizvodov.

Podobne razmere glede na pestrost pogojev zasledimo tudi v poljedelstvu in sadjarstvu. Kakor že rečeno, je poljedelstvo zelo pomembno predvsem zaradi vloge, ki jo ima v povezavi z živinorejo. Danes sicer pridelujemo na njivskih površinah še vrsto kultur, ki so daleč od rentabilnosti in so le še posledica preteklih navad. Avtarktičnost, ki se izraža v težnji kmeta, da pridelava doma vse, kar on in njegova družina potrebuje, je tako vkoreninjena v miselnosti našega proizvajalca, da predstavlja resno oviro v napredu in organizaciji sodobnejše kmetijske proizvodnje. Zato bo čimprej treba rešiti vprašanje setve vseh vrst krušnih žit, koruze, industrijskih rastlin in še marsikaj ter dokončno opredeliti mesto onim kulturam, katerim je rentabilnost pridelovanja zagotovljena.

Sadjarstvo kot panoga je po važnosti šele na tretjem mestu zlasti zato, ker je večina predelov na območju občine zaradi ekoloških razmer neprimernih za to panogo kmetijstva. Pa celo v predelih, ki imajo ugodne pogoje za to panogo (Otalež, Šebrelje, Spodnja Idrija, Idrija), se nam nudi kaj klavrna slika; večina sadnega drevja je namreč v zelo slabem stanju, ostarelo ali zanemarjeno, tako da zahteva hitre in energične ukrepe. V dokaz naj služi, da je od skupnega števila sadnega drevja blizu 40 odstotkov takega, ki ga je treba izločiti ali pa kakorkoli obdelati. Razumljiva posledica takega stanja so nizki povprečni pridelki, ki celo v dobrih

sadnih letinah dosegajo pri jablanah komaj po 15 kg na drevo.

V taki sliki se nam kažejo posamezne panoge našega kmetijstva. Upoštevajoč vse objektivne pogoje pa je mogoč znaten napredek, ki sicer ne bo tolikšen, kolikršnega zaznamujemo v nekaterih drugih predelih naše države, bi se pa lahko precej razlikoval od onega v preteklosti. V drugem delu te obravnave si poglejmo, kakšno perspektivo lahko pričakujemo v kmetijski proizvodnji že v bližnji bodočnosti, če bomo privzeli naprednejše načine dela in vzpostavili potrebne odnose med kmetijsko zadrugo in zasebnim proizvajalcem.

Perspektiva razvoja kmetijstva

Perspektivni program razvoja kmetijstva v občini je nakazal in konkretiziral posamezne možnosti za dvig kmetijske proizvodnje. Prvi ukrep, ki bo bistveno vplival na vse poznejše delo, je sprememba strukture naših kmetijskih površin. Že tako pičli njivski fond naj bi pustili nespremenjen, za nekoliko (0,2 %) naj bi se povečale površine travnikov, precej pa naj bi se zmanjšala površina senožeti in pašnikov. Na ta način bi dokončno opustili vse tiste travne površine, ki so že tako zaraščene, da jih ni več mogoče racionalno izkoriščati, nadalje vse oddaljene in težko dostopne predele ter površine, kjer je za ohranitev plodnosti tal primernejša gozdna zarast (strme lege, kjer se s pašo pospešuje erozija). V resnici se to stanje že vzpostavlja in je že mnogo površin, ki jih statistika sicer še beleži kot kmetijsko zemljo, čeprav že predstavljajo gozd in sò tudi tako izkoriščane. Precejšnje spremembe bodo deležne tudi njivske površine, na katerih bomo po končani rajonizaciji lahko točno določili kulture, katere smo še upravičeni pridelovati. Tako je predvideno zmanjšanje površin pod žiti, zlasti krušnimi, na ta račun pa naj bi se razširila krmna žita, zlasti ječmen in oves. Zmanjšale naj bi se tudi površine industrijskih rastlin (lan ?!) in deloma vrtnin (krompir), in sicer tako, da bi se na račun poznih, industrijskih sort krompirja povečal odstotek zgodnjih, kvalitetnejših sort. Ta odnos med poznimi in zgodnjimi sortami, ki je trenutno 85:15, naj bi se že v nekaj letih spremenil v 50:50, tako da bi pozni krompir sadili le še za krmo, vse ostale sorte pa za pròdaj in prehrano. Površine, ki jih bomo dobili pri znižanju kultur žita, industrijskih rastlin in vrtnin, pa bi pripomogle k dvigu odstotka krmnih rastlin, zlasti onih, ki bodo uravnovesile primanjkljaj v beljakovinah (vse vrste detelj in travnodeteljnih me-

šanic). Tako se bo skupna površina pod krmnimi rastlinami te vrste povečala za blizu tri odstotke.

Nadaljnji ukrep bo uvedba novih, sodobnejših prijemov pri doseganju višjih donosov. Pri tem mislimo zlasti na pojačano gnojenje, predvsem gnojenje z umetnimi gnojili. Po programu naj bi bile v petih letih deležne vse poljedelske površine izdatne doze umetnih gnojil, tako da bi se potrošnja na hektar površine povečala od današnjih 112 kg na

bodočih 400 in več kilogramov, ali od letne potrošnje nekaj nad 50 vagonov naj bi se v bodoče porabilo vsaj 4-krat toliko. Le na ta način bomo sposobni doseči pridelke, kakršne dosegajo drugod in ki so tudi pri nas dosegljivi. Tako naj bi pridelki porasli pri žitih za skoro 100 % (pšenica od 8 mtc na 15 mtc, ječmen od 8,9 mtc na 16 mtc, oves od 8,4 mtc na 15 mtc itd.), pri krompirju prav tako (od 105 mtc na 200 mtc), medtem ko bi se pridelki krmnih rastlin povečali povprečno

Sodobno urejen pašnik

za približno 50 odstotkov. V tolikšnem porastu bo poleg večje porabe gnojil mnogo pripomoglo tudi uvajanje visokorodnih sort pri žitih, uporaba izboljšane semena pri vseh kulturah, sodobnejša agrotehnika, pojačana zaščita rastlin in drugo. Na ta način lahko pričakujemo v poljedelski proizvodnji porast vrednosti za približno 50,6 % v primerjavi z letom 1957.

V primerjavi z letom 1957 naj bi se v letu 1961 povečala sadjarska proizvodnja na območju občine za preko 100 odstotkov. Ali so in kje so možnosti za doseg takega porasta?

Govorili smo že o sliki naših sadovnjakov, zanemarjenosti in sploh vzrokih nizkih pridelkov. Prva naloga je čimprejšnja ureditev vseh starih nasadov. Z asanacijo, o ka-

teri je govora že leta in leta, ne smemo več odlašati; 40 odstotkov vsega sadnega drevja čaka na kakršnekoli ukrepe. Tako bo v prihodnjih letih iz sadovnjakov odstranjenih preko 6.000 nerodnih dreves, nad 4.000 pa jih bo deležnih kake druge nege (pomladitve, precepljenja). Vzporedno s tem bo teklo važno delo — rajonizacija vseh predelov, na podlagi česar bomo posamezna področja dokončno opredelili, kakšne vrste, plemena in sorte naj bi na njih širili. Obe ti akciji bosta potekali nekaj let. Šele ko bo v grobem to delo končano, bo mogoče sistematično obnoviti rajonirane in dobobra očiščene površine. Do leta 1961 bo obnovljeno v obliki sodobnih nasadov blizu 90 ha najprimernejših površin, od tega bodo samo nasadi jablan pokrili blizu 50 ha. Znaten delež (nad 10 ha) bo pred-

stavljala obnova jagodičastega sadja, nove kulture v naših sadovnjakih. Zaradi ugodnih ekoloških razmer je jagodičje pri nas zelo perspektivna sadna kultura, ki dosega izredno visoko tržnost. Prvi nasadi so že zasajeni.

Že v prvem delu je bilo poudarjeno, da je živinoreja glavna kmetijska panoga na območju naše občine, v drugem delu pa smo pri obdelavi poljedelstva videli, da so vse spremembe površin in drugi ukrepi izvedeni zaradi povečanja naše krmske baze. Eden prvih ukrepov, rajonizacija, bo podobno kakor pri rastlinski proizvodnji uredil meje posameznim proizvodnim rajonom. Predlog rajonizacije za naše območje je že izdelan. Na podlagi tega naj bi se pri nas živinoreja usmerila v kombinirani tip vzreje, pri čemer bi kot glavni proizvod bila zastopana mleko in meso. Večji poudarek na mlečnost bi bil dan v krajih, kjer so zaradi primernih oddaljenosti od potrošnih centrov, same strukture črede, ugodnih razmer za proizvodnjo mleka in dolgoletne tradicije možnosti, da se proizvodnja mleka dvigne nad povprečje (Črni vrh, Godovič, Ledine, Dole, Otalež itd.). Na drugi strani pa bi se vsi kraji, ki imajo slabše pogoje, bolj usmerili v rejo mesnate živine. Na ta način bo do leta 1961 tudi številčno stanje naše živine doživelo nekaj sprememb. Predvsem bi poraslo skupno število govedi (za ca. 5 %), kar gre na račun racionalnejšega izkoriščanja in večje obremenitve kmetijskih površin. Spremenila pa se bo tudi struktura goveje črede in sicer na škodo molzni živini. Število te bo za malenkost manjše (za 0,5 %), predvsem zato, ker bodo rajonirani predeli mesnatega tipa spremenili čredo močno v prid klavne govedi. Večjega povečanja bo deležna tudi svinjereja, saj ima kombinirani rajon v programu proizvodnje tudi tip mesnatega prašiča-bekona. Stanje ostale živine pa ostane v glavnem nespremenjeno.

Meso in mleko sta glavna proizvoda tega področja.

Z ureditvijo pasemskega vprašanja, to je določitvijo mej in pretopitvijo večine področja v sivorjavo pasmo, bo mogoče pričeti z načrtno odbiro, kar bo dovedlo do kvalitativne črede molzne živine. Skupna proizvodnja mleka bo kljub zmanjšanju števila te kategorije znatno porasla (v primerjavi z letom 1956 skoro za 50 %), kar gre zlasti na račun dviga proizvodnje na posamezno kravo. Od prvotnih 1200 litrov (po podatkih statistike) bo mlečnost po glavi narasla na 1800 litrov, kar nikakor ni pretirana zahteva ob povečani porabi osnovne in močne krme, spremembi pasme, pozitivni selekciji in načrtni odbiri plemenjakov. Tako bo lahko mleko kot tržni artikel doseglo količino preko 18.800 mtc,

kljub povečani potrošnji kmečkega prebivalstva in izredno visoki porabi v prehrani živine. O problematiki mlekarstva v naši občini je bilo govora že dovolj, tako da danes tega problema ni potrebno ponovno načelnati.

Čeprav doseže skupna vrednost proizvodnje mleka po programu v letu 1961 vsoto nad 82.000.000 din je od tega tržne proizvodnje za preko 35.000.000 din vrednosti, predstavlja proizvodnja mesa (pri govedih) za trg sorazmerno še močnejšo postavko, saj od skupnih 33.000.000 din predstavlja kar nad 32.000.000 din vrednosti tržno blago. Omembe vredna je še struktura klavne živine. V primerjavi z letom 1956 bo v bodoče znatno nazadovala potrošnja ostarelih živali in živali nad tri leta starosti. Razlog je razumljiv, saj se bo vzreja usmerila bolj na rejo mlajših, bolj cenjenih živali tipa baby-beef in podobno. Še bolj se bo zmanjšala količina klavnih telet do dveh mesecev, ker bodo morali proizvajalci po zakonu o prepovedi klanja telet vzrejati vsa primerna teleta do določene teže in starosti.

Čeprav svinjereja pri nas ni močno zastopana, vendar daje važen prispevek narodnemu dohodku. Do danes se to sicer še ne opaža, saj je imela prašičereja v glavnem samo smisel samopreskrbe kmečkega prebivalstva. Z izčiščenjem pasme ter s pomočjo dobrih plemenjakov pa bo mogoče bolj na široko začeti proizvodnjo tržnih prašičev, to je okrog 100 kg težkih mršavcev-bekonov. Kljub temu se domača potrošnja ne bo zmanjšala, ker je predviden porast prašičev za dobrih 6 %.

Tudi ostale veje v živinoreji bodo proporcionalno napredovale, vendar je malo verjetno, da bodo kdaj prešle okvir domače potrošnje in pričele zalagati tržišče (ovčarstvo, kokošereja, ribištvo).

Ko smo si tako ogledali trenutno stanje našega kmetijstva in pogoje zanj ter ponovno nakazali glavne smernice in možnosti nadaljnega napredka, se moramo zavedati še nečesa. Zaradi obstoječih, pogosto objektivnih razmer — drobne kmečke posesti, razdrobljenosti kmetijskih površin, bolj ali manj primitivne tehnike itd. — v našem kmetijstvu ne moremo pričakovati vidnejšega napredka, če ne bomo poiskali novih oblik organizacije dela. Naši individualni proizvajalci sami težko ali pa sploh ne morejo sprejeti sodobne kmetijske proizvodnje, take proizvodnje, kateri bo bistveni del povečano vlaganje sredstev in uvajanje najnovejših pridobitev znanosti in tehnike. Nujen je element, ki bo dal smer in obseg začrtanemu delu. Govoriti moramo o vlogi KZ, tej najosnovnejši ekonomski enoti na našem podeželju.

Do danes je veljala KZ kot organizacija kmetijskih proizvajalcev, ki skrbi, da čimbolje plasira kmetijske proizvode. Glavna njena naloga, skrb za najboljšo organizacijo kmetijske proizvodnje na svojem območju, pa je stala ob strani. Z novim zakonom o KZ je bil le-tem začrtan nov delokrog. Odstranitev nekmetijskih dejavnosti, združitve šibkejših kmetijskih zadrug, skrb za dober vodilni in strokovni kader itd., vse to ima za cilj stopiti na novo pot ekonomskega sodelovanja med proizvajalci in njihovo organizacijo. Tudi na območju naše občine je prišlo do takih sprememb. Nove, ekonomsko močnejše KZ pa bodo prve dolžne prevzeti izvedbo nakazanih perspektiv v kmetijstvu. Nekaj osnovnih oblik sodelovanja med proizvajalci in KZ bi morda lahko zajeli v naslednjih točkah:

1. Sodelovanje pri organizaciji pogodbenega pitanja mlade živine, v katerem je zadruga udeležena kot partner, ki vloži del sredstev (na primer močna krmila), del pa drugi partner — združnik. Končni proizvod se deli med obema proporcionalno po vloženih sredstvih.

2. Pogodbeno pitanje telet — odnosi kot pod točko 1.

3. Pogodbena vzreja prašičev - bekonov: odnosi kot pod točko 1.

4. Pogodbena vzreja plemenske živine. KZ sodeluje s svojimi sredstvi pri nabavi živine in ima pravico do določenega dela ali podmladka.

5. Pogodbeno pridelovanje semenskega krompirja. KZ prispeva seme, gnojila in zaščito, pri vrednosti pridelka pa je udeležena procentualno po vloženih sredstvih.

6. Pogodbeno pridelovanje merkantilnega krompirja. Odnosi kot pod točko 5.

7. Kooperanta sta kmetijska zadruga ter sadjarska skupnost, katero sestavlja skupina drobnih proizvajalcev. Zadruga vlaga del sredstev, investicij v nasade in ima po pogodbi pravico do ustreznega dela donosa.

8. Kooperanta sta KZ in posamezni proizvajalec. Osnove sodelovanja isto kakor pod točko 7.

9. Kooperanta sta KZ in pašna skupnost (to je skupina pašnih upravičencev ali interesentov). KZ vloži za ureditev pašnika del sredstev in ima pravico do dela proizvodov.

Možne so še druge oblike sodelovanja med kmetijsko zadrugo in individualnimi proizvajalci, vendar bi bile zgoraj naštetje pri nas najvažnejše. Ne glede na to pa lahko trdimo, da je kakršenkoli način sodelovanja v kmetijstvu velik korak k napredku te vrste proizvodnje.

Cvetko Kristan:

»NAPREJ!« IN KNJIŽICA ČASOPISA »NAPREJ!«

(Ob 55-letnici ustanovitve lista)

V prvih letih tega stoletja je imelo slovensko socialistično gibanje, ki ga je politično in organizacijsko predstavljala Jugoslovanska socialnodemokratska stranska (JSDS), samo en političen list in eno socialno revijo. Prvi je bil tednik Delavec — Rdeči prapor (dostavek »Delavec« je imel do št. 41 leta 1905), ki je izhajal v Trstu s podnaslovom »Glasilo jugoslovanske socialne demokracije«. Socialna mesečna revija pa so bili Naši zapiski, ki so izhajali od julija 1902 v Ljubljani. Socialni demokrati v Ljubljani in na Kranjskem sploh so že več let čutili potrebo časnika, ki bi imel kot bolj krajevno glasilo neposrednejši vpliv na delovne ljudi in za njihovo pritegnitev v vrste organiziranega delavstva, kakor pa je to moglo imeti v Trstu izhajajoče osrednje strankino glasilo. Tudi na Spodnjem Štajerskem so že leta 1900 sklepali o ustanovitvi lastnega slovenskega so-

cialističnega lista. Vendar je osrednje strankino vodstvo tem nameram zelo nasprotovalo, ker se je balo, da ne bi njeno glasilo Rdeči prapor zaradi tega izgubilo naročnike.

Idrija je bila v teh letih mesto, kjer se je morda na Kranjskem najhitreje razvijalo socialistično gibanje. Tu so tudi uvideli, da je za napredek gibanja potrebna izdajateljsko-propagandna dejavnost. Že leta 1900 so pričeli izdajati Žepni koledar za slovenske delavce. Tega koledarja so izšli v Idriji štirje letniki (za 1901, 1902, 1903 in 1904), nato pa so koledar prevzeli »Naši zapiski« v Ljubljani. Daljšo dobo so tudi v Idriji pripravljali izdajanje samostojnega krajevnega socialnodemokratskega lista. Ko pa je prišel v Idrijo za uradnika in pozneje za ravnatelja Občnega konsumnega društva Anton Kristan, je bila ta namera uresničena.

Dne 4. julija 1903 je torej izšla prva številka časnika »Naprej!« Kot lastnik je podpisana »Idrijska okrajna organizacija«. Ni pa navedeno, čigava »okrajna organizacija« je to. To je verjetno izostalo zaradi pomanjkanja prostora v glavi, saj list svoje barve nikjer ne skriva in je tudi v uvodniku prve številke navedeno, da je glasilo Socialno demokratične okrajne organizacije v Idriji. Izhajal je vsakega 4. in 18. v mesecu na osmih straneh. Kot odgovorni urednik je bil podpisan Anton Kristan, kot izdajatelj pa Fr. Rinaldo. Od št. 11 letnika I. pa je bil Anton Kristan podpisan kot izdajatelj. Za vse leto je veljal list za Idrijo 1 krono 92 vinarjev, na dom nošen 2 kroni 40 vinarjev, po pošti pošiljan 2 kroni 50 vinarjev, posamezna številka pa 8 vinarjev. Pozneje so dodali še ceno za Nemčijo (3 krone) in za Ameriko (4 krone 40 vinarjev). Tiskala ga je tiskarna R. Šeber v Postojni. Oblika lista je bila 4°.

Na čelu prve številke lista je program stranke kot »NAŠ PROGRAM«. V njem se zahtevajo:

»Samostalnost narodov. Ljudovlada. Socializiranje vseh izdelovalnih sredstev (rudnikov, železnic, gozdov, lomov, tovarov itd.). Osvoboditev delavskega razreda. Ureditve človeškega življenja v soglasju s narodo.«

Sledi minimalni program, ki ga imenuje list: »Z a s e d a n j o s t z a h t e v a m o «:

»Svobodo besede, tiska; zborovalno in združevalno svobodo; preskrbo delavstva za slučaj brezposelnosti, bolezni, starosti in nezmožnosti za delo; odpravo militarizma; uredbo porotnih sodnij, voljenih od vsega ljudstva; splošno, enako, direktno in tajno volilno pravico v državi, deželi in občini; nadomestitev vseh direktnih in indirektnih davkov s postopno naraščajočim davkom od kapitalov; svobodno kolportajo; brezplačno svetovno šolo; ženi in možu enake pravice; odpravo plemstva in gosposke zbornice; narodno enakopravnost; osemurni delavnik; prepoved otroškega dela; brezplačno zdravniško pomoč in drugega mnogo.«

Nekatere teh zahtev oziroma izrazi zanjo so še stari in se dandanes izražamo drugače. So nam pa povsem jasni, saj so te zahteve večinoma že uresničene. Z izrazom »svetovna šola« je mišljena posvetna šola v nasprotju od verske.

Kot uvodni članek je objavljen prevod »Pisma nasprotnikom socializma« od Roberta Blatchforda. Sledijo uvodne besede, v katerih prvem odstavku se utemeljuje tudi ime lista:

»Naprej za ideali socializma!...

Naprej v boju za boljše življenje, za boljši obstanek, za srečnejše in veselejše trenut-

ke... Naprej! Naprej v novi svet, kjer ni bede, kjer ni simoraštva, kjer ni nevoščljivosti, kjer ni sovraštva... Naprej v novi svet, kjer sta doma blagostan in zadovoljnost, kjer kraljujeta ljubezen in mir. Naprej!«

Pod temi »konec meseca junija 1903« datiranimi uvodnimi besedami sta podpisana izdajatelj in urednik lista. Mimogrede pripominjam, da so v Idriji imeli radi ime »Naprej!« (s klicajem na koncu). Tudi svoje politično društvo, ki so ga hoteli ustanoviti leta 1903, so imenovali »Naprej!«, toda kranjska deželna vlada je 15. 7. 1903 predlog za ustanovitev odklonila, čeprav so bila pravila točno taka, kakršna je potrdilo na primer tržaško namestništvo že leta 1900. Leta 1906 so ustanovili tako društvo pod istim imenom.

Vsaka številka lista je imela uvodnik o načelnih, ideoloških ali o tekočih vprašanih (v 2. številki je imel uvodnik na primer naslov »Zakaj sem socialist«, več različnih poročil ali člankov, listek (črtico, novelo ali pesmi), rudarski pregled, združništvo, iz idrijskega okraja, pozneje pa še zmes ter zdravniški (»zdravotniški«) kotichek.

Toda že v 2. številki »Napreja!« (18. 7. 1903) je objavljeno sporočilo, da je Izvrševalni odbor Jugoslovanske socialnodemokratične stranke v Trstu proglasil bojkot nad lokalnim časopisom »Naprej!«, nad lokalno organizacijo v Idriji in nad Franom Rinaldom in Antonom Kristanom. Temu je sledila konferenca v Trstu, kjer je bilo ob večini zastopnikov iz samega Trsta sklenjeno, da se »Naprej!« ustavi in da se namesto njega izdaja vsakih 14 dni priloga Rdečega prapora pod naslovom »Idrijske razmere«. Plenarni shod idrijske okrajne organizacije pa je 29. avgusta 1903 s 57 proti 40 glasovom sklenil, da se »Naprej!« ne ustavi. Na ta sklep je strankino vodstvo okrajno organizacijo v Idriji razpustilo, urednika Antona Kristana pa izključilo iz stranke, češ da je bil list »Naprej!« ustanovljen proti sklepu stranke in je plod dela Antona Kristana in da že to samo opravičuje bojkot. Ugovori Idrijčanov, da so hoteli list izdajati, še preden so Antona Kristana sploh poznali, niso nič zalegli. Temu je sledil 12. septembra 1903 nov plenarni sestanek idrijske okrajne organizacije, ki se je izrekel za obrambo lista in njegovega urednika ter je sklenil izročiti vso zadevo v obliki pritožbe strankinemu zboru. Ta sestanek je vodil sodrug Valentin Gliha, predsednik okrajne socialdemokratske organizacije v Idriji. Številka 6 »Napreja!« (1903) pa ima posebno prilogo na štirih straneh »V lastni stvari«, v kateri se Anton Kristan brani pred napadi v Rdečem praporu.

O pritožbi idrijske okrajne organizacije je razpravljala V. strankin zbor, ki je bil 7. in

8. decembra 1904 v Ljubljani. Po daljši razpravi, med katero je najprej Anton Kristan branil stališče idrijskih sodrugov, Melhijor Čobal iz Zagorja pa stališče izvršnega odbora, je strankin zbor vso zadevo izročil posebnemu razsodišču (trije člani s strani izvršnega odbora, trije iz Idrije, predsednik izvoljen medsebojno ali imenovan od izvršnega odbora), čigar izrek naj bi bil dokončen in obojestransko obvezen. To razsodišče se je 9. aprila 1905 sestalo pod predsedstvom Etbina Kristana. Toda še pred odločanjem je bil sklenjen med obema spornima strankama sporazum oziroma poravnava, ki obsega pet točk. Na kratko je vsebina sporazuma naslednja: Idrijska okrajna organizacija prizna, da ima v načelu samo strankin zbor pravico dovoljevati ustanovitev socialnodemokratskih listov in da je bil zaradi tega upravičen nastopiti proti ustanovitvi »Napreja!«. Vendar izraža glede na sedanje razmere izvršni odbor soglasje z nadaljnjim izhajanjem lista »Naprej!« kot lokalnim glasilom idrijskih sodrugov. Idrijska okrajna organizacija bo razširjala strankino osrednje glasilo Rdeči prapor. Izvršni odbor reaktivira okrajno organizacijo v Idriji. Vsa osebna vprašanja so s tem sama po sebi (implicite) rešena.

Tako je bila po skoraj dveh letih ostrega spora zadeva urejena in je bila dosežena spet enotnost v stranki. »Naprej!« je postal priznan strankin list in idrijski sodrugi so dobili na vse napade, ki so jih medtem doživeli s strani izvršnega odbora in njegovega glasila, zadoščenje.

»Naprej!« je postajal iz leta v leto bolj priljubljen. Bil je borben in je ostro polemiziral tako z »liberalci« kakor tudi s »klerikalci«, ki so tedaj socialiste imenovali »mokrače«. Doživel je vrsto tiskovnih tožb in razprav in bil sploh list borbene okrajne organizacije, ki se je zavedala svojih ciljev in nalog. Na IV. okrajni konferenci v Idriji 6. januarja 1904 so poročali, da ima list 800 naročnikov in se tiska v 1000 izvodih. Od IV. do V. okrajne konference (6. 1. 1904 do 30. 9. 1906) so razpečali 70.000 izvodov »Napreja!«, 22.820 izvodov »Rdečega prapora« in 560 izvodov »Naših zapiskov«. Ob petletnici lista pa poroča »Naprej!«, da je bilo v teh letih (4. 7. 1903 do 30. 6. 1908) razpečanih 140.000 izvodov »Napreja!« in 30.000 brošur in knjig, kar je vsekakor lep prispevek k izobraževanju in vzgajanju delovnega ljudstva v socialističnem duhu.

Leta 1904 so klerikalci poskusili zavreti razvoj lista. Ko je umrl tiskarnar R. Šeber v Postojni — kjer so »Naprej!« tiskali — je Katoliško tiskovno društvo kupilo od njegove

vdove Hilde tiskarno in odpovedalo tisk »Napreja!«, čeprav so sprejemali še dalje v tisk vsa ostala naročila kakor prej. List se je preselil v Kranj v tiskarno Ivana Primoža Lampreta in tu je izšla 18. novembra 1904 kot prva 22. številka letnika II.

V »Napreju!« so bili objavljeni tudi nekateri značilni prispevki, kakor na primer: v številki z dne 4. januarja 1904 prvi slovenski prevod »Internacionale« (Eugen Potiere — Anton Kristan). Leta 1907 so pričeli izhajati v »Napreju!« tudi daljše razprave v nadaljevanjih, od katerih jih je večina pozneje izšla v posebnih ponatisih. Navajam nekatere: »Socializem« (št. 12—17, l. V.) — »Socialna demokracija in kmetiško ljudstvo« (št. 16—18, l. V.) — »Kdo uničuje proizvajanje v malem?« (prevod I. dela Erfurtskega programa od Karla Kautskega, št. 20—24, l. V.). Leta 1908 pa sta izšla v nadaljevanjih še drugi del Erfurtskega programa »Proletariat« in tretji del »Kapitalistični razred«. Erfurtski program je poslovenil urednik Anton Kristan. V »Napreju!« je bilo objavljenih tudi več zanimivih pisem ameriških rojakov-socialistov, tako Simona Kavčiča, ki se je izselil iz Idrije v Virden, Ill., in pa Naceta Zlembergerja iz Glencoea, Ill.

Leta 1908 se je list preselil v Ljubljano, kjer ga je prevzela Delavska tiskovna družba v Ljubljani, ki je bila podpisana kot lastnik. Prva številka v Ljubljani je izšla 4. julija 1908 kot 1. številka VII. letnika z geslom »Vse za napredek slovenskega ljudstva!« List je izhajal zdaj na 12, včasih tudi na 16 straneh. Postal je glasilo stranke »za vse slovensko delavstvo in kmetiško ljudstvo«. Imel je nove rubrike, kakor na primer: iz Trbovelj, iz Logatca, z Jesenic, iz Tržiča, iz ljubljanske okolice, iz Nabrežine itd.

»Naprej!« je prenehal izhajati 18. junija 1911 z 12. številko X. letnika, ker sta se strankina lista »Rdeči prapor« in »Naprej!« združila v nov strankin dnevnik »Zarjo«, katere prva številka je izšla 3. junija 1911.

»Naprej!« je torej izhajal polnih osem let. Ves ta čas ga je urejeval Anton Kristan. Po štetju je izšlo 10 letnikov, med katerimi so bili letniki I., VI., VII. in X. v resnici polletniki (po 12 namesto 24 številčk). Leta 1908 je bilo prvo polletje v Idriji označeno z letnikom VI., drugo polletje v Ljubljani pa že z letnikov VII. V Idriji je list izhajal od 4. 7. 1903 do 18. 6. 1908, torej polnih pet let; izšlo je 120 številčk. V Ljubljani pa je izhajal od 4. 7. 1908 do 18. 6. 1911, torej polna 3 leta; izšlo je skupno 72 številčk.

Idrijska okrajna organizacija Jugoslovanske socialnodemokratske stranke pa je poleg že navedenih žepnih koledarjev in »Na-

preja!« skrbela tudi za druga sredstva za izobrazbo delovnih ljudi. Leta 1907 je pričela izdajati posebno knjižnico časopisa »Naprej!« V tej knjižnici je izšlo 14 oštevilčenih zvezkov, dva pa kot drugi izdaji razprodanih zvezkov (prvega in četrtega).

Leta 1907 sta izšla v Idriji zvezka I. in II. *Socializem*. Po člankih Studentskega Zbornika upravljal Anton Kristan. — *Socialna demokracija in kmetiško ljudstvo*. Iz poročila urednika Antona Kristana na logaški konferenci dne 29. julija 1907. Zvezek št. I. je izšel še v istem letu tudi v drugi izdaji.

Leta 1908 so izšli zvezki III.—XII., in sicer: III. *Zakaj smo socialisti?* Uredil Anton Kristan. — IV. *Karl Marx in Friderik Engels: Komunistični manifest*. Preložil M. J—č. — V. *Temeljna načela socialne demokracije* (Erfurtski program). I. del: *Kdo uničuje proizvajanje v malem?* Napisal Karol Kautsky, poslovenil Anton Kristan. — VI. *Karl Kautsky — Anton Kristan: Proletariat* (II. del Erfurtskega programa). VII. *Dr. Ludovik Wahrmund: Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost*. — VIII. *O konsumnih družtvih*. Njih pomen in važnost za delavsko ljudstvo. Ob 10-letnici »Občnega konsumnega društva v Idriji«. Uredil Anton Kristan. — IX. *Karl Kautsky — Anton Kristan: Kapitalistični razred*. III. del Erfurtskega pro-

grama. — X. *Etbin Kristan: Nevarni socializem*. — XI. *Narodno vprašanje in Slovenci*. Spisal E. K.(ristan). — XII. *Etbin Kristan: Strahovi*. Svarilo vsem rodoljubnim Slovencem. Opomin vsem dobrim katoličanom.

Leta 1911 je izšel z letnico 1910 XIII. zvezek: *Karol Kautsky — Anton Kristan: Država prihodnjosti* (IV. del Erfurtskega programa). — Leta 1920 so izšli kot XIV. zvezek časopisa-dnevnika »Naprej« govori in interpelacije poslanca Antona Kristana: *Eno leto v Narodnem predstavništvu v Beogradu*. 1919 do marca 1920. V istem letu je izšla v tej knjižnici tudi II. izdaja *Komunističnega manifesta*. — Zvezki I.—VIII. ter II. izdaja zvezka I. so izšli v Idriji, vsi ostali v Ljubljani.

V Idriji je leta 1917 izšel v založbi časopisa »Naprej!« v dveh knjigah tudi roman Hansa Kirchsteigerja »*Pod spovednim pečatom*«, ki ga je poslovenil Etbin Kristan.

Knjižnica časopisa »Naprej« v Idriji in Ljubljani je bila najbolj delavna od vseh socialističnih oziroma delavskih založb do konca prve vojne.

Kakor torej vidimo iz tega prikaza, je bila Idrija v letih pred prvo svetovno vojno tudi v socialističnem izdajateljskem in založniškem delu najbolj razgibana in je prednjačila celo pred Ljubljano. Posledica tega dela pa so uspehi, ki smo o njih že delno pisali.

NAŠ RUDNIK

Naše uredništvo je prosilo novega ravnatelja inž. Cirila Prohinarja za nekaj odgovorov, ki bodo gotovo zanimali tudi naše bralce.

1. Opazili smo, da je letos opravil rudnik večja raziskovalna dela tudi v širši okolici. Kakšne uspehe pa so rodila ta dela?

Vprašanje je dano razmeroma smelo in bo težko odgovoriti naravnost, pač pa ga bom skušal pojasniti, kolikor je to po rezultatih dosedanjih del mogoče.

Da bi odkrili nove rudne rezerve in s tem podaljšali življenjsko dobo rudnika, smo se odločili, da bomo poleg raziskovalnih del v rudišču in njegovi ožji okolici pričeli z raziskavanji tudi v daljni okolici sedaj odkopanega rudišča. Za ta dela rudnik ni imel niti dovolj strokovnega osebja niti finančnih sredstev. Zato smo že leta 1957 seznanili z navedeno problematiko republiški geološki zavod v Ljubljani, ki nam je dal finančno in strokovno pomoč. V letošnjem letu smo to

sodelovanje še poglobili in upamo, da bomo obseg del zvečali.

Raziskovalna dela v širši okolici Idrije smo pričeli z zasledovanjem izdankov, to je tistih mest, kjer se pojavlja na površini živo srebro, bodisi v obliki minerala ali pa samorodno, in z osnovnimi geološko raziskovalnimi deli celotnega terena severno od obstoječega rudišča približno na črti Tribuša—Ziri. Pod osnovnimi geološko raziskovalnimi deli razumemo geološko kartiranje terena, nadalje izpiranje naplavin potokov in hudournikov ter ostale metode, kakor so geokemične, geofizične itd., ki omogočajo po uspešnih rezultatih namestitvev raziskovalnih podkopov in jamskih hodnikov. Dosedanja dela so šele začetek takih raziskav in ne morem poročati o nikakih uspehih ali neuspehih, ker dela niti v manjših samostojnih enotah niso zaključena.

Preden lahko odgovorim na vprašanje, ali je idrijsko rudišče zaključena geološko-tektonska enota ali se širi tudi izven idrijske kotline, moram nekoliko pojasniti nastanek rudišča in s tem v zvezi tektonske razmere. Mineral cinobarit (HgS), ki tvori skupno s prihibrinami srebrno rudo, so odložile tople vode, ki so prihajale prav iz magme, to je tekočega dela zemeljske snovi. Te vode so lahko prihajale samo po določenih poteh v sedimentiranih hribinah, in sicer po razpokah, prelomnicah in kontaktih med posameznimi plastmi hribin. O zaključenosti nekega rudišča lahko sklepamo šele potem, ko imamo zanesljive podatke, od kod izhajajo in po katerih poteh se je mineral prebil v obstoječa rudišča. Za idrijsko rudišče lahko trdim, da ni vidna zveza z magmo. Glavni in največji prelomnici ležita v območju raziskovalnega terena, zato ne izključujem možnosti, da se rudišče razteza tudi v ozemlje, ki je bolj oddaljeno, vendar verjetneje ne v takem obsegu, kakor je sedanje rudišče. Kot sem že omenil, do sedaj izvršena raziskava zaradi nezadostnih preiskav še ne potrjuje razširitve orudenja v razmeroma daljno okoličidrijskega rudišča.

2. Kakšne so možnosti za razširjenje rudnika v globino? Vedno namreč slišimo, da so v globini naleteli na kredo in da to pomeni konec rudišča.

Manj verjetno je, da se razširja orudenje tudi v globino. To trdim v glavnem iz dveh razlogov. Prvič, vsi znanstveniki, ki so se in se še ukvarjajo s študijem rudišč, posebno njih nastankom, trdijo, da nastajajo živo-srebrna rudišča predvsem v plitvih conah pod površino. Drugič, kredni apnenci, ki tvorijo podlago našemu rudišču, so naloženi v razmeroma debelih slojih in izdaniyo takoj ob rudišču. Nikjer v doslej odkritih delih krednih apnencev nismo zasledili mineralnega cinobarita, zato je verjetno, da preko teh apnencev niso prodirale vodne raztopine s cinobaritom in so zato neorudene.

3. Kakor slišimo, bo letošnji plan proizvodnje dosežen. Prosimo vas, da bi nekaj povedali o proizvodnji, prodaji in o morebitnih težkočah, na katere ste naleteli, in o perspektivi za bodočnost.

Plan proizvodnje živega srebra bo letos dosežen. Na količino proizvedenega živega srebra vpliva več činiteljev, izmed katerih sta dva posebno problematična — to je vsebina živega srebra v nakopani rudi in zmogljivost topilnice glede na prežgano rudo. Največja težava pri letošnjem proizvodnem planu je bila vsebina v nakopani rudi, ki jo je bilo treba približati predvideni vrednosti

s predhodnim odkopavanjem bogateje orudenih predelov rudišča. Zmogljivost topilnice bomo povečali šele z njeno preureditvijo. V ostalem pri proizvodnji rude in njeni predelavi ni bistvenih problemov. Večji problem pa bo verjetno v bližnji bodočnosti prodaja živega srebra. Že v drugi polovici leta 1957 smo opazili, da se je živo srebro na trgu ustavilo. Vzrok temu je splošna gospodarska recesija v Ameriki, napolnitev državnih zalog glavnih potrošnikov, dalje odpiranje novih rudnikov in večanje proizvodnje živega srebra, zato tudi cena ni več tako trdna. Verjetno bo začela polagoma padati zaradi večje ponudbe kot povpraševanja. Trenutni položaj zahteva, da vložimo vse sile na povenitev proizvodnih stroškov in da se po možnosti osamosvojimo pri prodaji živega srebra.

4. O modernizaciji rudnika smo v našem listu že pisali. Iz vsega posnemamo, da je postala ozko grlo našega rudnika žgalnica oziroma njene peči. Morda bi nam lahko pojasnili, če so dosedanja iskanja za rešitev tega problema že rodila kake uspehe ali perspektive?

Že v enem izmed prejšnjih odgovorov sem omenil, da padec vsebine živega srebra v rudi bistveno vpliva na proizvodnjo živega srebra pri žgalnici s stalnim izkoristkom in zmogljivostjo. Zaradi tega je možno povečati proizvodnjo živega srebra s povečanjem zmogljivosti in izboljšanjem izkoristka, kar nameravamo izvesti z delno preureditvijo žgalnice in z uvedbo nove peči. Tehnično je utrjeno, da bi uvedli novo rotacijsko vrtilno peč, ki bi obenem nadomestila zastarele jaškaste peči, povečala zmogljivost prežgane rude in izboljšala izkoristek. Ker nam domača industrija take peči še ne more izdelati, smo se obrnili na štiri inozemske tvrdke, da nam pošljejo ponudbe zanje. Nekaj ponudb že imamo in jih študiramo. Do konca l. 1958 upamo, da bo najugodnejša ponudba sprejeta in peč dobavljena ter postavljena v prihodnjem letu oziroma prvi polovici leta 1960.

5. Slišali smo, da je rudnik v zadnjem času mnogo napravil za higiensko-tehniško zaščito rudarjev in ostalih delavcev. Prosimo vas, da bi nam to vprašanje čimbolj pojasnili.

Res je rudnik v zadnjem času zelo izboljšal higiensko zaščito rudarjev. Zgradil je nove kopalnice z modernimi obsevalnimi napravami, opremil vse rudarje z delovnimi oblekami ter uredil pralnico, likalnico in šivalnico za ta oblačila, tako da je s tem onemogočil obolenja z zastrupitvami s hlapi živega srebra. Nadalje smo uvedli poleg za-

ščitne slanine na ogroženih delovnih mestih še predjužnik za vse zaposlene. Poleg že obstoječih ukrepov proti naši poklicni bolezni lahko trdim, da je res mnogo storjenega za zdravje našega delavca, vendar s tem še ni izvršeno vse na tem področju. Odkopavanje rude, kjer nastopa samorodno živo srebro, zahteva še mnogo študija in dela, da bo rudar dovolj zaščiteno pred poklicnim obolenjem, to je pred zastrupitvijo s hlapi živega srebra. Kot prvo je zaradi tega potrebno okrepiti higiensko-tehnično službo v podjetju s prvim strokovnim osebjem. Upamo, da bomo v začetku prihodnjega leta že namestili potrebne strokovnjake in s tem postavili osnovo za nadaljnje intenzivnejše delo na področju higiensko-tehniške zaščite pri podjetju.

6. Nehote se nam v tej zvezi vriva vprašanje, ki morda ni samo rudniško, a se tiče poleg rudarjev tudi njihovih otrok. Idrija je menda edino slovensko mesto, ki nima kopalnega bazena, kjer bi se rudarji po utrudljivem delu lahko osvežili in presončili, ker je Idrijska do Divjega jezera zelo mrzla. Ali ne menite, da je gradnja tega bazena, za katerega so že izdelani načrti, a še ni denarja, prvenstveno zadeva rudnika in da bi moral rudnik prispevati h gradnji levji delež?

Soglašam, da bi bil javni kopalni bazen velika pridobitev za telesno vzgojo ter za presvežitev in presončenje Idrijčanov. Celotni načrt kopalnišča, ki naj bi bilo ob sedanjem letnem igrišču na »Lenjstatu«, sem že pregledal in mi v glavnem ugaja. Gradila naj bi ga vsa podjetja komune skupno z občino. Pri tem je jasno, da bi rudnik kot največje podjetje moral prevzeti levji delež. Menim, da je stanovanjsko vprašanje za sedaj mnogo bolj pereče in bo rudnik tu poskušal obdržati kot do sedaj levji delež.

7. Mnogo lepega smo slišali o delavskem samoupravljanju v vašem rudniku. Bi nam lahko povedali, kakšne uspehe je do sedaj že rodilo in kako ga bo treba še poglobiti.

Naš delavski svet šteje 41 članov, upravni odbor pa 9 članov. Delavsko samoupravljanje podjetja, kot je naš rudnik, je zelo težko in odgovorno. Člani upravnega odbora morajo biti natančno poučeni o vseh problemih, obenem morajo zasledovati vse zakone in predpise upravljanja. Stalne spremembe zakonov in predpisov posebno na finančnem področju slabo vplivajo na delo kolektiva pri upravljanju rudnika. Kljub temu lahko poudarim, da je naš kolektiv pri

tem delu že dosegel uspehe. Stanje pa se bo izboljšalo s tem, da bomo kolektivu podrobneje prikazovali probleme in jih skupno reševali. Take smernice bodočega dela bodo brez dvoma delavsko samoupravljanje še poglobile in rodile še boljše uspehe.

8. Še pred kratkim se je mnogo govorilo o pomanjkanju strokovnjakov pri rudniku. Sedaj pa vendar srečujemo nekaj novih vodilnih moči. Kakšno pa je danes stanje v tem pogledu pri rudniku?

Za pravilno in uspešno delo pri rudniku je nujno potrebno, da ima zadostno število strokovno izobraženih ljudi in da so ti pravilno razmeščeni na posamezna delovna mesta. Za idrijski rudnik lahko trdim, da ni imel vsa leta po osvoboditvi dovolj strokovnih moči, da bi lahko vsestransko uspeval. Reševali so trenutno nastale nujne probleme, in to vedno v kratkih razdobjih, tako da nikdar ni bilo dovolj časa, da bi jih globlje in uspešneje rešili. Zakaj si podjetje ni moglo do mojega prihoda dobiti potrebnih strokovnjakov, ne bom razpravljaj. Pač pa sem takoj uvidel to praznino in začel osebno iskati strokovnjake in lahko rečem, razmehoma uspešno. Tudi štipendiranje študentov srednjih in višjih šol smo razširili, vendar bo ta kader šele čez nekaj let nastopil v našem podjetju.

9. Delovna storilnost se počasi dviga, vendar so odstotki, ki jih zasledimo v poročilih, skromni. Kaj bi nam lahko povedali iz tega nekoliko delikatnega področja?

Najprej naj pojasnim, da je mogoče prikazati delovno storilnost pri našem rudniku na dva načina. Prvič: glede na proizvodnjo živega srebra in drugič: glede na proizvodnjo in predelavo rudnih izkopljin. Učinek podjetja glede na proizvedeno živo srebro niha stalno med 2,5 do 1,8 Hg na dnino, kar imamo lahko še za uspeh zaradi stalnega padanja vsebine živega srebra v nakopani rudi. Torej se je moral višati učinek pri nakopani in predelani rudi. Podatki kažejo, kako da smo izboljšali učinke od leta 1957 do danes rudniški od 0,58 do 1,05 ton nakopane rude na moža in dnino, separacijski od 8,3 do 33 ton klasirane rude na moža in dnino ter topilniški od 2,3 do 4,5 tone prežgane rude na moža in dnino, kar znaša v odstotkih: rudniški za 84,5 %, separacijski za 297 % (tu moramo upoštevati preureditev transporta ter zgraditev nove separacije v letu 1956), topilniški za 96 %. V številkah prikazana storilnost ni skromna. Upam, da bomo z izbolj-

šanjem delovnih pogojev delavcev in z dvigom njih življenjske ravni dosegli še večje uspehe tudi na tem področju.

10. V Idrijo ste prišli približno pred enim letom. Kakšen vtis je na vas napravil rudnik, idrijski rudar, mesto in okolica?

Glede na starost in ugled našega rudnika menim, da so bile vse ocenitve glede njegove izčrpanosti neutemeljene. Jaz sem v tem pogledu velik optimist. To je problem, na katerega morajo prej ali slej naleteti vsi metalni rudniki. V rudniku je treba vpeljati moderne in cenejše odkopne metode, modernizirati in poceniti prevoz ter nadomestiti zastarele naprave v topilnici. Vsi živosrebrni rudniki po svetu, ki jih je sicer malo,

so to že napravili, Idrija pa je v tem pogledu zelo zaostala. Predelati bo treba večje količine bolj siromašne rude in uspeh ne bo izostal.

O idrijskem rudarju moram izreči samo odlično oceno. Že prvi obisk v jamskih deloviščih pokaže vsakomur, da tu delajo ljudje, ki imajo staro rudarsko tradicijo in ki se odlično spoznajo na svoje delo. Sicer pa smo vsi rudarji nekoliko konservativni.

Lega Idrije in njenega rudnika je zelo lepa. Na vsakem koraku človek srečuje izredne prirodne lepote. Le povezava z ostalim kulturnim svetom je pomanjkljiva. Človek bi v tem mestu želel več kulturnih prireditiv. Tu so torej samo subjektivne zapreke, ki jih je mogoče premagati. Na tem področju bi morali več napraviti kulturni delavci, ki jih je v tem kraju dovolj.

BORCI PRIPOVEDUJEJO . . .

Franc Bezeljak-Ambrož:

SREČANJE S PRVIMI PARTIZANI

Naša hiša stoji v sončni rebri nad Idrijo, ki jo splošno imenujemo Kovačev rovt; od tod vodi pot po slikoviti gorski in dolski planoti proti stari italijanski meji v smeri proti Rovtam in Logatcu. Naše obmejno prebivalstvo je fašistični napad na Jugoslavijo močno razburil in mu vlil neko negotovo slutnjo, da je morda le nastopil težko pričakovani čas narodne osvoboditve. Čeprav je bila ta slutnja v začetku še nejasna, nas je vendar pripravila do tega, da smo se pogosto sestajali in pogovarjali o delu, ki ga moramo sami opraviti. Zbiranje orožja je postala naša prva naloga. Vsi smo pričakovali nekoga, ki bo prišel od nekod, nas povezal v delo ter nas organiziral.

Dne 5. januarja 1942, ko je bila celotna planota globoko zasnežena, sem bil v družbi z gorskimi in dolskimi fanti, s katerimi smo se pogosto sestajali, da smo zapeli kako slovensko pesem — morda prav zato, ker je bilo to petje strogo prepovedano. Kališki Ivan Leskovec, ki je poročen pri Cigaletovih v Doleh, je tedaj skrivnostno stopil k meni in mi pošepetal, da sta prišla k njemu dva partizana in da ju ima skrita na kozolču. Prosil sta ga, naj ju poveže z zanesljivimi ljudmi. Povedal mi je tudi, da od domačih nihče ne ve za njun prihod. Dogovorila sva se, da bom prišel k njima prihodnje jutro. Takoj sem slutil, da morata biti partizana, ki iščeta zvezo za organizacijsko delo v idrijski okolici in nisem se zmotil. Vznemirjen in poln

pričakovanja sem prosil mater, da bi pripravila kosilo še za dva človeka in čimprej. Juho sem vlil v termovko, krompir in meso pa v skledo ter vse skupaj zavil v plašč, naložil na sani in se odpravil proti Cigaletovim. Ker je partizanom gospodar povedal, da bom prišel, sta me, zakopana v senu, že težko pričakovala. Pozdravila sta me z besedami: »Smrt fašizmu«, jaz pa sem bil toliko zmeden, da sem ju samo debelo gledal in jima nisem dal pravega odgovora, čeprav sem zanj že vedel. Ponudil sem jima jedačo z opombo, naj se najprej najesta. Ker sta bila pošteno premražena in lačna, sta se takoj lotila jedi.

Po okrepcilu sta se mi predstavila: Stan-ko, doma nekje s Tržaškega, in Jože s Šentviške planote. Tudi jaz sem jima na kratko povedal, kdo sem. Takoj nato sta mi začela pojasnjevati, kakšne so naloge in cilji Osvobodilne fronte ter dolžnosti vsakega zavednega Slovenca. Na njuno željo sem jima pojasnil, da se tudi na Kovačevem rovtu že zbiramo, ker smo nekaj že zvedeli o novem gibanju slovenskega naroda, da imamo že zbranega nekaj orožja, da pa organizacije še nimamo. V naši okolici je mnogo zanesljivih ljudi, s katerimi se bo dalo napraviti marsikaj. Pogovarjali smo se še preko poldneva, nakar sta izrazila željo, da bi jima preskrbel človeka, ki bi ju varno spravil do Loma nad Spodnjo Idrijo. Takoj sem poiskal naše fante in jim povedal, kaj nas čaka. Dogovorili smo

se, da bosta partizana spremljala Mirče Eržen in Janez Mlinar, zadnji je pozneje padel v partizanih. Vsi ostali pa smo morali paziti, da bi ne prišli od kod Italijani. Nalogo smo vsi v redu opravili, ker sta imela partizana že urejeno zvezo od Loma do Šentviške gore.

To moje prvo srečanje s partizani mi je ostalo neizbrisno v spominu. Iz njunega pripovedovanja sem šele spoznal razliko med partizani in četniki ter dobil jasno sliko o Osvobodilni fronti, tako da smo pri nas lahko že od začetka ubrali pravo pot. Do tedaj je namreč pri nas veljalo samo geslo: pobiti Lahe — več si nismo znali razložiti.

S prijatelji smo šli takoj na delo in, ker smo že prej precenili naše ljudi ter odbrali najbolj zanesljive, smo naglo uspevali pri postavljanju osnove naše bodoče organizacije. Na šupi zraven naše hiše mi je oče izžagal luknjo v leseni steni, za katero je bil naložen velik kup sena. Tu sem si uredil že pred temi dogodki skladišče za orožje. Moj oče je med prvimi prispeval dve puški in pištolo, kar je hranil še iz časov prve svetovne vojne in pravilno slutil, da bo prišel čas, ko bomo vse to potrebovali. Tu je že bila »zbrojevka«, ki jo je bil prinesel Danilo Eržen od mesarja Burnika iz Rovt že konec leta 1941. Kmalu se je nabralo v skladišču 7 pušk, 3 pištole, zbrojevka, mnogo ročnih bomb, nekaj dinamita iz idrijskega rudnika ter še mnogo druge potrebne in nepotrebne vojaške šare. Večji del tega orožja smo kmalu odpremili v Vojkovo četo.

Dalj časa nismo imeli pravih stikov z drugimi borci. Nekega poletnega večera leta

1942 smo bili vežna vrata že zaprli, ko sem zaslišal neke pritajene glasove. Mati je šla odpret in v hišo so stopili partizani Slovenko, Srnjak in Stric. Mati se jih je prestrašila, z očetom pa sva se jih razveselila. Po večerji, ki smo jo na hitro pripravili in ki jim je zelo teknila, smo se dolgo zadržali v kuhinji ter se pogovarjali o raznih partizanskih zadevah. V kratkem sem jim povedal, kaj smo že napravili in na katere ljudi se lahko obrnejo, ko se bodo zadrževali v naših krajih. Pri Urbanovcu smo tudi določili javko za sestanke in za puščanje propagandne literature, glavni kurir pa je postal Danilo Erženov. Julija pa se je pri nas že javil glavni organizator Platiša-Franc in začelo se je pravo organizirano delo, v katerega smo zapletli Kovačev rovt, Gore in Dole ter Jelični vrh. Delo nam je šlo dobro izpod rok do leta 1943, ko je prišlo do izdajstva, ki so ga zakrivilo od klera zapeljani ljudje, a k sreči ni imelo najhujših posledic. Že avgusta leta 1942 smo ustanovili terenski odbor OF, ki je imel sedež v naši hiši. Sestanek je vodil Platiša, člani odbora pa so bili, kakor se spominjam, Mimi Skvarčeva, ki je prevzela propagando, Franc in Danilo Eržen, ki sta prevzela razne akcije, moja naloga pa je bila, da vse delo povežem. Tako smo imeli na Kovačevem rovtu odbor OF, še preden je bil ustanovljen Mestni odbor v Idriji.

Dolgo časa smo morali delati samo kot terenci. Ko pa je postalo prevroče, smo začeli odhajati v partizane.

Srečko Poljanec:

VOJKOVA SMRT

Dne 15. februarja 1943 je naš narodni heroj Vojko zelo naglo prišel v postojanko na Brinovem griču v spremstvu dveh drugih borcev. Vrnil se je s poizvedovalne akcije. Mene je zalotil ravno pri čiščenju moje stare avstrijske puške, ki pa mi je zelo dobro služila. Borci smo iz njegovih naglih kretenj takoj skleпали, da bomo šli na neko akcijo, zato sem še temeljiteje očistil svojo puško. Res je Vojko takoj nato sklical zbor in nam pojasnil, da se pripravlja napad na italijansko kolono, ki se umika iz postojanke v Beli, kjer so se fašistom že poštono tresle hlače. Pozval je prostovoljce in izmed nas izbral kakih 20 borcev, ki smo se takoj pripravili na odhod. Vojko je skočil še v kuhinjo vprašat, če je kosilo že pripravljeno. Ker je bila šele 11. ura, kosilo še ni bilo popolnoma ku-

hano, a Vojko je odredil, naj se razdeli tako, kakršno je. Na jedilnem listu je bil krompir z moko ali, kakor to jed imenujemo v Idriji, »oženjena polenta«. Čeprav še ni bilo v redu kuhano, smo kosilo pojedli kar na hitro in nam je vseeno teknilo. Vojko je naglo pregledal naše orožje in že smo se spustili proti strugi Idrijce.

Nad cesto proti Beli, ki pelje tik ob desnem bregu Idrijce, smo postavili zasedo pri »Petem tolmunu«, kamor se še danes radi hodijo kopat idrijski otroci. Tu dela cesta večji ovinek, škarpa proti vodi pa je tudi zelo visoka, tako da bi nam sovražnik ne mogel zbežati preko vode. Zasedli smo položaje nad cesto v dolžini kakih 130 do 140 metrov. Lahko strojnico smo postavili na desno krilo, težko strojnico »breda«, ki je bila zaplenjena

januarja na Marofu, pa smo postavili na levo krilo. Pričakovali smo, da bo prišla celotna kolona fašistov. Nekako med tretjo in četrto uro se je najprej prikazala predhodnica kakih petih fašistov, ki so imeli s seboj strojnico. Čim jo je Vojko opazil, je ukazal, naj lahka strojnica udari po predhodnici, težka strojnica pa po glavni koloni. Tudi nekaj borcev je naglo prestavil iz sredine na levo krilo ter s tem podaljšal naš položaj.

Takoj nato je dal povelje za napad in vžgali smo vsi hkrati. Po dobrih petih minutah borbe je Vojko ukazal desnemu krilu, ki ga je sam vodil, naj juriša na cesto. Tako smo predhodnico popolnoma razbili in ji zaplenili lahko strojnico, dve puški in pištolo. Nato smo jurišali po cesti ter se zaklonili za večji kup peska, da smo lahko žgali tudi po glavni koloni. Po krajšem času me je Vojko poslal na levo krilo z naročilom, naj tudi oni jurišajo na cesto. Tu sem dobil sporočilo, da Italijani zelo močno pritiskajo v hrib proti našim položajem, ker se drugam pač niso mogli umakniti. Ko sem to sporočil Vojku, je takoj odšel na levo krilo, da bi ukrenil vse potrebno. Ta pot pa je bila usodna: smrtonosni strel ga je zadel v trebuh. Njegov namestnik Boris je kmalu nato ukazal umik. Ko sem prišel do položajev levega krila, sem zagledal težko ranjenega Vojka in umaknili smo se proti vrhu hriba. Pod-

piran od tovarišev je Vojko še sam hodil in je vzdržal z nadčloveškimi napori. Med potjo sem ga zasilno obvezal. Z grozo sem opazil, da je rana smrtna. Krogla mu je šla skozi želodec in izstopila pri hrbtenici. To je spoznal tudi sam in se je hotel ustreliti, da bi nas ne oviral pri umiku, zato smo mu odvzeli pištolo. Vrh hriba smo napravili zasilna nosila in ga prenesli v postojanko. Iz Idrije smo dobili potrebna zdravila in navodila, kako naj ga zdravimo. Žal pa je lahko zaužil samo malo čaja in je v enem tednu popolnoma opešal. Ves ta teden pa je še poveljeval četi. Dne 21. februarja je izdihnil. Ne bom govoril o tem, kako nas je njegova smrt pretresla; dobro smo se zavedali, kaj smo z njim izgubili.

Akcija nam torej ni popolnoma uspela, ker smo izgubili komandanta. Njen uspeh pa je bil vendarle velik. Samo partizani lahko vedo, kakšnega pomena je bilo za nas zaplenjeno orožje. Nikdar nismo mogli ugotoviti, koliko sovražnikov je tedaj padlo in koliko je bilo ranjenih, ker so jih Italijani naskrivaj prepeljali v Idrijo, da bi ljudstvo ne zvedelo na naš podvig.

Določili smo štiri borce, ki so Vojku na skrivaj izkopali grob v bližini postojanke, da bi Italijani ne zvedeli za njegovo smrt, ker je bila nanj razpisana visoka nagrada 50.000 lir.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRIJA

Po 26. členu Statuta občine Idrija, 4. točke pod a) 50. člena Uredbe o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov in njihovih organov (Uradni list FLRJ št. 52/57) ter po 3. členu Uredbe o spremembah in dopolnitvah tarife prometnega davka (Uradni list št. 3/58) je občinski ljudski odbor na seji občinskega zbora in na seji zbora proizvajalcev dne 17. 10. 1958 sprejel

ODLOK

O OBČINSKEM PROMETNEM DAVKU

I. del — Splošne določbe

1. člen

V občini Idrija se plačuje občinski prometni davek, ki je predpisan s tarifo v drugem delu tega odloka.

2. člen

Občinski prometni davek, ki je uveden s tem odlokom, je proračunski dohodek občinskega ljudskega odbora.

3. člen

Občinski prometni davek pripada v celoti občini.

4. člen

Občinski prometni davek se plačuje v gotovini ali s prenosom na žiro račun.

5. člen

V primerih, ko je priznana oprostitev plačila zveznega prometnega davka po veljavnih predpisih, se tudi ne more pobirati občinski prometni davek, ki je predpisan s tem odlokom.

Občinski prometni davek po tem odloku se ne pobira, če je to določeno z mednarodno pogodbo ali če izvira oprostitev iz mednarodnih običajev in na podlagi reciprocitete v drugih državah.

6. člen

Določbe uredbe o prometnem davku (Uradni list FLRJ št. 53/55) z vsemi naknadnimi spremembami in dopolnitvami se primerno uporabljajo tudi za občinski prometni davek, predpisan s tem odlokom.

7. člen

Pojasnila in navodila za izvrševanje tega odloka daje Svet za družbeni plan in finance občinskega ljudskega odbora. Za izvrševanje tega odloka skrbi Uprava za dohodke občinskega ljudskega odbora.

8. člen

Ta odlok velja od dneva objave v Uradnem glasilu okraja Gorica. Ko začne veljati ta odlok, izgubijo veljavo vsi dosedanji predpisi o občinskem prometnem davku, po katerih se je ta davek pobiral na območju občine Idrija. Z istim

dnem preneha veljati odlok o občinskem prometnem davku OLO Gorica 01/13078/1 z dne 18. junija 1956.

II. del — Tarife

A — Občinski prometni davek na promet in storitev se plača:

1. za prodajo ali nakup nepremičnin od davka po uredbi o davku na promet z nepremičninami 10 %
2. za loterije in druge igre na srečo (tombola), razen za Jugoslovansko loterijo — od vrednosti prodanih srečk 5 %

Pripomba: Ta davek je prireditelj dolžan plačati v roku 10 dni po končani loteriji oziroma igri na srečo. Svet za družbeni plan in finance lahko v posameznih primerih na posebno vlogo prireditelja zniža ali popolnoma oprosti vplačilo davka po tej tarifni postavki.

3. za točenje alkoholnih pijač v gostinskih obratih kot gostinske usluge 10 %

B — Na promet naslednjih proizvodov, ki jih izdelujejo in dajejo v promet z a s e b n e obrtne delavnice in ostali zasebniki, kakor tudi na plačila za opravljanje naslednjih uslug od strani zasebnih obrtnikov in drugih zasebnikov.

Panoga 116 — izdelki in predelava nekovinskih rudnin:

- tar. št. 1 — izdelki iz mavca 10 %
- tar. št. 2 — opeka, zidna in strešna 3 %
- tar. št. 3 — izdelki iz cementa 10 %
- tar. št. 4 — keramični in lončarski izdelki 10 %

Panoga 117 — proizvodi kovinske industrije in predelava kovin:

- tar. št. 5 — kovinske peči in štedilniki 10 %
- tar. št. 6 — vsi drugi izdelki iz panoge 117, od katerih se ne plača prometni davek po zvezni tarifi prometnega davka 20 %

Panoga 123 — izdelki industrije celuloze in papirja:

- tar. št. 8 — izdelki iz papirja, kartona in lepenke razen šolskih zvezkov in risank 10 %

Panoga 124 — izdelki tekstilne industrije:

- tar. št. 9 — volneni, bombažni in svileni trikotažni pleteni oblačilni predmeti 5 %
- tar. št. 10 — vsi drugi izdelki iz panoge 124, izvzemši čipke 5 %

Panoga 127 — izdelki živilske industrije:

- tar. št. 11 — bonboni 15 %
- tar. št. 12 — slaščice, keksi, ratlug in podobni slaščičarski izdelki 10 %
- tar. št. 13 — vsi drugi izdelki iz panoge 127, od katerih se ne plača zvezni davek na promet 5 %
- tar. št. 14 — vsi drugi izdelki, ne glede na panogo gospodarske dejavnosti, od katerih se ne plača zvezni prometni davek in niso imenovani v prejšnjih tarifnih številkah 10 %

Splošna pripomba: Občinski prometni davek se ne plača od naslednjih izdelkov: od moke in drugih mlevskih izdelkov, pekovskih iz-

delkov, izdelkov, pridobljenih s predelavo mleka, mesa, svežih in suhih rib, nadalje se ne plača občinski prometni davek od ortopedskih pripomočkov, med katere je šteti tudi umetne oči in zobovje.

- tar. št. 15 — na plačilo za usluge zasebnih obrtnikov, razen v primerih, v katerih se po posebnih zveznih predpisih ne more uvesti davek, izvzemši storitev brivcev, frizerjev, krojačev, šivilj, pletilj, čevljarjev, dimnikarjev ter izvzemši gradbene, prevozne storitve s konjsko vprego in prevozom blaga 10 %

- tar. št. 16 — na plačilo za usluge samostojnih poklicev (zdravnikov, dentistov, arhitektov in podobno), razen plačil za advokatske usluge in plačil za opravila verskih organizacij in duhovnikov 5 %

Pripomba: Dijaki in redni študentje ne plačujejo prometnega davka za prejemke, ki jih dobijo za počevanje drugih dijakov.

- C — Občinski davek na promet na drobno:
- tar. št. 1 — na promet z alkoholnimi pijačami na drobno, v trgovskih podjetjih in obratih 10 %

- tar. št. 2 — na prodajo alkoholnih pijač (vina in žganja) na drobno po individualnih proizvajalcih 10 %

- tar. št. 3 — na ves blagovni promet na drobno, ki ga opravljajo neposredno potrošniki:

1. trgovska podjetja na drobno, in sicer promet, ki ga imajo neposredno ali po prodajalnah, izvzemši promet na debelo, ki ga imajo trgovska podjetja na drobno s pravico prodaje na debelo;
2. trgovine;
3. prodajalne trgovskih podjetij na debelo;
4. prodajalne izdelovalnih organizacij;
5. prodajalne zadrug in združnih organizacij;
6. komisijska podjetja in trgovine;
7. obrtna podjetja in delavnice, in sicer samo tisti del prometa, ki ga imajo naravnost s potrošniki. Promet z izdelki, ki jih prodaja trgovskim podjetjem in trgovinam, se ne šteje za promet na drobno po določbah tega odloka 2 %

Ne plača se občinski davek od prometa na drobno na tele izdelke:

1. na izdelke, za katere se po zveznih predpisih prizna povračilo (regres) preko prodaj na drobno;
2. na izdelke, za katere so z zveznimi predpisi določene prodajne cene na drobno ali je zanje določen način oblikovanja prodajnih cen na drobno;

3. na živila izvzemši alkoholne pijače;
4. na kolke in poštne znamke, poštne dopisnice in vse vrednotnice;
5. na časopise, revije in knjige;
6. na prodajo osebnih avtomobilov, tovornih avtomobilov in prikolic;
7. na oficirsko opremo (uniforme in njene dele).

D — Občinski dopolnilni prometni davek na proizvode in storitve se plača:

tar. št. 1 — od opravljenih prevoznih storitev zasebnih avtotaksistov 10 %

St. 01/1-48/19-58-B/b

V Idriji, 17. oktobra 1958.

Predsednik ObLO:
Lado Božič, l. r.

Iz zapisnikov sej Obč. ljudskega odbora Idrija

IX. SKUPNA SEJA OBEH ZBOROV dne 17. oktobra 1958

Upoštevaajoč pripombe odbornikov in zastopnikov gospodarskih organizacij sta bili sprejeti poročili o obravnavi občinskega družbenega plana, ki sta ju podala predsednik občinskega ljudskega odbora in predsednik Sveta za družbeni plan in finance. Ugotovljeno je bilo, da smo v preteklih mesecih letošnjega leta dosegli dobre uspehe. Ti uspehi se kažejo v nadaljnjem povečanju proizvodnje v vseh panogah gospodarstva, v povečanju zaloga blaga v industriji in trgovini in v stabilizaciji cen. Vendar pa so se ob teh uspehih pokazali tudi nekateri problemi in napake, ki jih bomo morali reševati resneje, če bomo hoteli do konca leta izpolniti vse naloge, nakazane z družbenim planom.

Sprejeto je bilo tudi poročilo o občinskem proračunu za dobo od 1. januarja 1958 do 21. avgusta 1958.

Ugotovljeno je bilo, da je izvrševanje proračunskih izdatkov potekalo nemoteno. Redno so dotekali tudi proračunski dohodki.

Ker so nastale med letom nove potrebe, bo treba narediti rebalans proračuna.

Zaradi nekaterih pomanjkljivosti, ki jih je imel stari odlok o občinskem prometnem davku, je bilo sprejeto novo prečiščeno besedilo odloka o občinskem prometnem davku.

Na predlog zbora volivcev Vojsko je bil sprejet odlok o uvedbi krajevnega prispevka za popravilo pokopališča na Vojskem.

Ker se na večkratni razpis mesta direktorja Gostinskega podjetja »Jelenk« v Spodnji Idriji ni javil nihče, je bilo sklenjeno, da se podjetje likvidira. Ob likvidaciji pa bo treba skrbeti, da bo gostilno prevzelo kakšno drugo podjetje ali fizična oseba.

Iz kreditnega sklada za zidanje stanovanjskih hiš se najame dodatno posojilo za izgradnjo 30-stanovanjske hiše v Idriji, Rožna ulica, v višini 3.779.000 din, s 50-letnim odplačilnim rokom in 1 % obrestno mero.

Zaradi številnih nalog v blagovnem prometu je bil ustanovljen Svet za blagovni promet in turizem. Ta svet se tudi pooblasti, da ukrepa v zvezi z borbo za ustalitev trga in za zvišanje

življenjskega standarda delovnemu ljudstvu. Potrdili so tudi vse ukrepe, ki so bili do tedaj storjeni.

Gozdarsko kmetijsko poslovni zvezi v Idriji se da jamstvo, da najame posojilo za obratna sredstva v višini 11.700.000 din.

Imenovanja in razrešitve:

Razrešen je vršilec dolžnosti tajnika ljudskega odbora Franc Petrič.

V. SEJA OBČINSKEGA ZBORA

dne 17. oktobra 1958

Sprejet je bil poslovnik o delu občinskega zbora.

VII. SEJA ZBORA PROIZVAJALCEV

dne 28. oktobra 1958

Po poročilu Sveta za družbeni plan in finance o analizi obračuna gospodarskih organizacij za prvo polletje 1958 je bilo sklenjeno:

1. sprejme se analiza obračuna gospodarskih organizacij za prvo polletje 1958;

2. predlaga se Uradu za plan, da da vsem gospodarskim organizacijam enotne obrazce za poročila za sestavitev analize za III. tromesečje;

3. priporoči se vsem gospodarskim organizacijam, naj v bodoče o obračunih podjetja razpravlja celoten kolektiv.

Sprejeta je bila tudi analiza zaključnih računov gospodarskih organizacij za leto 1957.

Na predlog Sveta za splošno upravo in notranje zadeve je bil sprejet poslovnik o delu zbora proizvajalcev.

Za novega vršilca dolžnosti tajnika ljudskega odbora je imenovan Cveto Šulgaj.

Razrešena je dolžnosti upraviteljice Čipkarske šole Marija Troha.

Za upraviteljico Čipkarske šole v Idriji je bila imenovana Marija Rupnik.

Imenovani so naslednji šolski upravitelji:

1. osnovna šola Čekovnik Justina Erjavec,
2. osnovna šola Krnice Justina Rupnik,
3. osnovna šola Masore Rafaela Vidmar,
4. osnovna šola Zadlog Renat Stepančič,
5. osnovna šola Zavratac Andreja Tomšič.

Za predsednika in člane Sveta za blagovni promet in turizem so izvoljeni:

1. Adolf Podobnik, uslužbenec RZS, predsednik,
2. Jože Kenda, upokojenec, član,
3. Mirko Kopal, uslužbenec trgovskega podjetja, član,
4. Franc Bončina, delavec RZS, član,
5. Franc Tušar, delavec komunalnega podjetja, član,
6. Danica Logar, gospodinja, član,
7. Milena Lipušček, gospodinja, član,
8. Ludvik Močnik, odbornik LO, član,
9. Albina Knap, učiteljica, član.

Razrešen je dolžnosti člana Sveta za gospodarstvo Jože Kenda.

Za novega člana Sveta za gospodarstvo je imenovana inž. Ruža Jager.

PROSVETA

POLOŽAJ NAŠE PROSVETE

Skrb za izobraževanje delovnega človeka nosijo naše kulturnoprosvetne ustanove, kakor so kulturna in delavska prosvetna društva, knjižnice, ljudske univerze, muzeje itd.

Na območju naše občine se razvija kulturnoprosvetno življenje v 15 društvih. Nekatera od teh delajo v zelo skromnih pogojih, saj nimajo niti svojih prostorov za prireditve, niti sposobnega vodilnega kadra, niti opreme in rekvizitov, ki so prvi pogoj za uspešno delo. Ljudskoprosvetno delo na našem območju je izključno prostovoljno — diletantsko. Zato moramo reči, da so naši fantje in dekleta zelo požrtvovalni, ker hodijo v mrzlih zimskih večerih ob slabem vremenu v oddaljene vasi k vajam, da se usposobijo za nastop na odru. Isto lahko trdimo za delavce in rudarje, ki po težkem delu še najdejo čas za sodelovanje v dramski družini ali pa v kakšnem drugem kulturnem društvu.

V letu 1957 so aktivno delala društva v Črnem vrhu, v Ledinah, v Otaležu, v Šebreljah, v Gornji Kanomlji, v Srednji Kanomlji, na Vojskem, Gore—Dole, v Godoviču in MKD Zorko Prelovec.

Kulturnoprosvetno društvo v Črnem vrhu je priredilo tri igrice: »Gumb«, »Črevljev ni« in »Via mala« ter veseli večer. To društvo name-rava urediti garderobo, kamor bi spravljali kulise in ostali inventar društva. V ta namen so že organizirali nabiralno akcijo za les, vendar bi društvo potrebovalo pomoč za dokončno izdelavo garderobe.

V Ledinah so naštudirali tri igre: »Glavni dobitek«, »Prevara« in »Dve nevesti«. Predstave imajo v združenem domu v Govejku. Društvo dela pod zelo skromnimi pogoji. Potrebuje več opreme.

V Otaležu ima društvo dramsko sekcijo in pevski zbor, ki je zelo agilen, saj je nastopal štirikrat doma, štirikrat je gostoval v občini in izven nje, sodeluje pa tudi na vseh proslavah. Dramatska družina pa je naštudirala eno igro.

V Šebreljah je dramska družina naštudirala dve deli: »Slaba vest« in dobro uspelo igro »Anarhist«, s katero so nastopili tudi v Dolnji Trebuši.

Kulturno društvo v Gornji Kanomlji je naštudiralo 4. dela: »Sneguljčica«, »Desetniki in sirotica«, »Pepelka, ježek in Mica« ter »Poslednji mož«. Gostovali so v Srednji Kanomlji in Dolnji Trebuši. Predstave imajo v osnovni šoli ali v kozolcu.

V Srednji Kanomlji imajo samo dramsko sekcijo, ki je naštudirala dve deli: »V Ljubljano jo dajmo« in »Jurček«. Gostovali so tudi v Gornji Kanomlji in na Vojskem.

Po dolgem času je tudi na Vojskem zaživelo kulturno društvo. Novoizvoljeni odbor je takoj začel z delom. Dramatska družina je naštudirala igro »Veriga«. Na željo vaščanov so igro ponovili. Tu moramo omeniti, da društvo nima niti dvorane in ne odra. Igro so uprizorili v neki šupi. Edini rekvizit društva so ena omara in dva katedra, ki jih uporablja šola.

Ob otvoritvi združenega doma v Doleh je igralska družina Gore—Dole naštudirala igro

»Sosedov sin« ter jo uprizorila na prostem. Ustanovili so tudi folklorno skupino, ki je imela svoj nastop ob 10. obletnici kmetijske zadruga. Vodijo jo domače študentke.

V Godoviču je dramska družina naštudirala igro »Dekle iz Trente«. Nastope imajo v gasilskem domu.

MKD Zorko Prelovec ima dramsko skupino, pevski zbor, folklorno skupino, lutkarje in mali ozkotračni kinoprojektor. Folklorna skupina je svoj čas žela velike uspehe po Primorski in izven nje. Letos je njeno delo zastalo, vendar bo v najkrajšem času zopet zaživelo, ker se je vrnil njen vodja. Igralska skupina je nastopila z delom »Matura«, čeprav je imela težave zaradi režiserja. Tudi lutkarji so razveselili naše najmlajše.

V Spodnji Idriji sta dve dramski skupini. Starejša ni v pretekli sezoni naštudirala nobenega dela zaradi pomanjkanja finančnih sredstev za ogrevanje prostorov in nesoglasja z režiserjem. Mladinska sekcija je imela dve predstavi. Pevski zbor ima vaje po potrebi za razne nastope pri proslavah.

Končno se ustavimo pri kulturnoprosvetnem društvu Svoboda v Idriji. Svočas je imela Svoboda dramsko skupino, moški in mešani pevski zbor ter jazz-orkester. Igralska skupina je sicer bila, vendar ni imela pogojev za delo, ker društvo ni imelo na razpolago režiserja, ki bi jo vodil. Na oder so dali samo igro »Lažnik«. Pevski zbor je v minulih letih pokazal dobro voljo do dela in razmeroma veliko delavnost, vendar se je pred zadnjim občnim zborom razšel, ker ni imel primernega pevovodje. Občni zbor je bil prepozno, zato novoizvoljeni odbor kljub naporom ni uspel postaviti na noge niti ene niti druge skupine. Problem pevskega zbora bo rešen šele takrat, ko se bo našel pevovodja, ki bo imel strokovno znanje in sposobnost, da bo održal v harmoniji stare in mlade ljudi, ki so kazali navdušenje do zbornega petja. Jazz orkester je bil delaven in aktiven do vključno 1956. leta. V začetku 1957. leta je dobil nove godbene instrumente in zaradi tega je prišlo do nesporazuma med posameznimi skupinami godbenikov. Postavili so novega vodjo orkestra. Po tej spremembi je orkester takoj razpadel. V življenju so se obdržale le manjše skupine godbenikov, ki so pod različnimi firmami, izven okvira Svobode, igrale za ples predvsem zaradi zaslužka. Tako je tudi sedanje stanje. Novi odbor je šel takoj na delo ne zato, da bi reaktiviral orkester, temveč zato, da bi zopet zbral godbene instrumente, ki so jih posamezniki odnesli s seboj, nekateri v Gorico, drugi pa v Ljubljano. Šele tedaj bo lahko mislil na obnovev orkestra. Tu bodo gotovo težave, ker manjka strokovno vodstvo. Problem igralske skupine pa bo rešen šele tedaj, ko bo prišel v Idrijo režiser. S 15. avgustom bo nastopil službo v Idriji režiser tovariš Anderle. Nameščen bo na Občinskem odboru zveze Svoboda. Z namestitvijo tega tovariša ne bo imelo koristi le mesto samo, posvetil se bo kulturnoprosvetnemu delu v občini, zato lahko pričakujemo, da se bo kulturnoprosvetna dejavnost v naši občini dvignila ter vsestransko razgibala.

Videli smo, da po naših vaseh ljudje radi igrajo in prav gotovo bi igrali še več, če bi imeli strokovno pomoč, bodisi pri izbiri samih

del ali pa z nasveti. Sedaj bodo društva imela zaslonbo, medtem ko so do sedaj morala delati izključno po lastni presoji in iniciativi. Da za prihodnjo sezono pričakujemo večjo dejavnost, ni samo pridobitev človeka, ki bo delo vodil in usmerjal, ampak tudi večja dotacija občinskega ljudskega odbora. Vendar za velike potrebe, ki jih imajo naša društva, ta sredstva še ne bodo zadostovala. Zato bo moral v bodoče občinski ljudski odbor povečati dotacije za kulturno in prosvetno dejavnost.

Zelo pomanjkljiva je evidenca. Društva ne poročajo redno o svojem delu. Zato je verjetno delovalo še kakšno drugo društvo, čeprav ga v poročilu nisem omenil, tako na primer Zavratac, Krnice—Masore, Oblakov vrh—Šebreljski vrh. V Kanjem dolu, kakor mi je znano, so vaška dekleta stkala lan in dala narediti platno za zaveso, pa tudi les za oder že imajo. Nikjer pa ni zabeleženo, da imajo v vasi kulturno društvo. Zato bo treba v bodoče najti več stikov z vaškimi kulturnimi organizacijami.

V Idriji je mestna knjižnica, ustanovljena je bila leta 1946 pod naslovom »Knjižnica Janka Premrla-Vojka«. Le-ta ima 11.910 knjig ter je naročena na 34 raznih časopisov in revij. Dnevno jo obišče povprečno 100 rednih bralcev. Število članov je 1.747. V letu 1957 je izposodila 24.038 knjig. Zelo razveseljivo je dejstvo, da je med obiskovalci najvišji odstotek mladine. Lokacija knjižnice je ugodna, ker je v centru, prostori pa ne ustrezajo, ker so premajhni. Na Svetu za prosveto smo že razpravljali o tej zadevi, vendar je videti, da bo treba na nove prostore še čakati. Knjižnica ima tudi potujočo knjižnico s 83 knjigami. Te knjige razpošilja pa vaseh. Trenutno so knjige v Godoviču in Šebreljah. Povpraševanje je veliko, zato bi bilo treba povečati to knjižnico in pospešiti zamenjavo knjig, da bi imeli tudi na vasi večjo izbiro.

Manj razveseljiva pa je slika knjižničarstva po vaseh. Knjižnica na Vojskem ima samo 50 knjig. Bilo jih je več, ali prejšnji odbor se ni zanimal, da bi jih izposojevalci vrnili. Pereče vprašanje so tudi prostori knjižnic: razmeščene so povečini po šolah in jasno je, da ljudje ne morejo vedno do knjig. V glavnem pa ležijo na policah, ker so jih vaščani že prebrali, za nove pa ni denarja. V Črnem vrhu so naposled rešili vprašanje prostora. Še vedno pa jim manjka omara za knjige. Redno izposojajo enkrat na teden. V preteklem letu je bilo izposojenih 600 knjig. Lepo urejeno knjižnico imajo v Otaležu, pa tudi razvija se lepo, saj so imeli pred nekaj leti samo 300 knjig, medtem ko jih imajo sedaj že 1220. V Spodnji Idriji še vedno ni rešeno vprašanje prostora. Knjižnica šteje 850 knjig in kljub temu, da posluje na hodniku, kar dobro dela.

Ljudska univerza v Idriji je v pretekli sezoni priredila tečaj nemškega jezika, ki je trajal od novembra do aprila, in knjigovodski tečaj prve stopnje. Knjigovodski tečaj je vodil tovariš Vukan in je zelo dobro uspel; saj ga je obiskovalo 40 tečajnikov. Tečaj je trajal od 3. decembra do 10. aprila trikrat na teden. Tečajniki so dobivali skripte, ki jih je sestavljal tov. Vukan, knjigovodja pri Zidgradu.

Na osnovi predloženih skript in predelanega programa je Centralni odbor ljudske univerze v Ljubljani priznal tečaj. Ob zaključku je uspešno opravilo izpit 18 tečajnikov; dobili so spričevala, ki jih je izdala Ljudska univerza v Ljubljani. Ostalim tečajnikom, ki niso delali izpita, pa so dali potrdilo o obiskovanju. Predsednik izpitne komisije je bil tov. Pavel Božič, zastopnik Ljud-

ske univerze v Ljubljani. V načrtu je bil tudi tečaj politične ekonomije, vendar ga zaradi tehničnih vzrokov ni bilo.

Poleg tega je LU priredila v sezoni 15 predavanj (3 zgodovinska, 3 iz družbene problematike, 1 zdravstveno, 1 poljudnoznanstveno, 7 topisnih) in 2 seminarja. V preteklih letih so bila predavanja bolj slabo obiskana. Proti koncu letošnje sezone pa je bilo treba iskati večjo dvorano zaradi velikega števila poslušalcev.

Društvo prijateljev mladine je bilo ustanovljeno pred tremi leti in ima namen, pomagati staršem, šolam, posameznikom ter družbenim organizacijam, ki jim je zaupana vzgoja mladine. Z vzgojo otrok pa je neločljivo povezana vzgoja staršev. Zato posveča društvo vso skrb družinski vzgoji. Takoj po ustanovitvi je ustanovilo šolo za starše s psihološkimi in vzgojnimi predavanji. Prvo leto je imela le malo obiskovalcev, pozneje si je pridobila ugled in število obiskovalcev je naraslo. Tako moramo reči, da si je šola ustvarila tradicijo in odlično uspeva. Skoda je le, da so med obiskovalci očetje zelo redki, ker le-ti menijo, da vzgoja otrok pripada le materi. Društvo je lansko leto organiziralo mladinski kino, ki ga upravljajo mladinci sami, seveda pod nadzorstvom odbora. Doslej je predvajal mladinski kino 20 filmov, predstav pa je bilo 34. Povprečen obisk je bil 250 pionirjev oziroma mladincev. Tako si lahko sedaj naša mladina ob minimalni vstopnini enkrat tedensko ogleduje poučne in zabavne filme. Z organizacijo tega kina odtegujemo našo mladino od večernih, zanjo večkrat neprimernih filmskih predstav. Društvo se je trudilo, da bi ustanovilo samostojna društva ali pa podružnice v Spodnji Idriji, v Črnem vrhu, Otaležu in Šebreljah, pa ni uspelo. Nadalje je društvo organiziralo skupno s šahovskim društvom še šahovska tekmovanja, prireditve za Dan mladosti in Teden otroka. Tudi na Novoletno jelko niso pozabili. Poskrbeli so, da so bili vsi otroci in krožki nagrajeni in da je Dedek Mraz razveselil naše najmlajše. Niso pa se še lotili vprašanja vzgoje mladine, ki živi v moralno in socialno ogroženem okolju. Prav tej mladini posvečamo premalo pozornosti.

Na predlog Društva žena je Občinski ljudski odbor v Idriji sklenil na svoji seji dne 15. oktobra 1957, da se ustanovi Zavod za napredek gospodinjstva kot ustanova s samostojnim finanširanjem. Vodstvo zavoda je šlo takoj na delo in že se vidijo prvi uspehi. Dne 2. junija 1958 so odprli delavsko uslužbenko menzo, ki daje našemu delovnemu človeku potrebno hrano mnogo ceneje kot ostala podjetja. V načrtu imajo gospodinjске tečaje v Črnem vrhu, v Otaležu, v Šebreljah in v Godoviču. Doslej so bili taki tečaji že v Idriji, Spodnji Idriji in v Ledinah. Odpreti nameravajo servisno službo, dajati nasvete v šivanju, kuharske recepte, učiti ročno vezenje, predelavo starih oblek ter popravilo le-teh. Organizirali bodo pralnico, krpalnico, kemično čistilnico ter komisijsko trgovino. Kakor vidimo, namerava gospodinjски center precej razmahniti svojo dejavnost, zato bo naloga občinskega ljudskega odbora, da bo zavod vsestransko podprl in mu omogočil uspešno delo.

Mestni muzej je v letu 1957 odprl dva nova oddelka, in sicer speleološkega ter oddelek za rudniške zbirke. Urejeval je fototeko in zbirko Ravenske jame. Raziskovali so tudi kraške jame v okolici Idrije. Mestni muzej izdaja tudi »Idrijske razgled«. Zadnje čase je opaziti, da ima večje število obiskovalcev. V tem letu bo uredil

razstavne prostore za stare stroje in za oddelek NOB. Zbiranje gradiva je že v teku.

Odbor kluba radijskih amaterjev je bil zelo prizadeven in je tudi dosegel boljše pogoje za delo. V preteklem letu so kupili sprejemnik, oddajnik in gradbeni material za izdelavo prostora, v katerem naj bi klub deloval. Soba je bila zgrajena izključno s prostovoljnimi delom članov. Pri vseh teh delih so člani napravili preko 1500 prostovoljnih delovnih ur in s tem prislužili klubu okrog 415.000 dinarjev. Sekcija je uspešno sodelovala v 6 tekmovanjih. Za tekmovanje ob 10. obletnici priključitve Primorske so zainteresirali tudi pionirsko organizacijo in jo pritegnili k sodelovanju. Klub je s svojimi aparaturni za ozvočenje uspešno sodeloval na raznih proslavah in prireditvah. Posebej je treba omeniti požrtvovalno delo članov kluba pri ozvočenju jubilejnih prireditev društva Partizan in pri otvoritvi Vojkove koče v Koševniku. Zadnje čase ozvočijo tudi seje občinskega ljudskega odbora. V letu 1958 bo klub sam izdelal nove ojačevalne stopnje. V svoji delavnici bo tudi rekonstruiral stare aparature, ki sedaj ležijo neuporabne, in jih usposobil za učne namene. Letos bodo skušali pritegniti v svoje vrste več mladine in organizirali bodo tečaj za radio-telegrafiste.

Avto-moto društvo je po dolgem času zopet zaživelo. Novi odbor je organiziral šoferski tečaj, ki je zelo dobro uspel, saj je 70 tečajnikov redno obiskovalo predavanja. Občinski ljudski odbor je z razumevanjem podprl društvo in mu dodelil brezplačno rabljen avto. S tem je omogočil uspešno delo in nadaljnji razvoj društva.

Taka je situacija na področju prosvete in kulture. Videli smo, da nekatera društva kljub skromnim sredstvom delajo več kot tista, ki imajo boljše pogoje. Če globlje pogledamo v kulturno in prosvetno dejavnost v naši občini, se bomo prepričali, da je nekaj le bilo storjenga. Vendar se s sedanjim stanjem ne smemo zadovoljiti, predvsem ne s kulturnim društvom v Idriji in v Spodnji Idriji, kjer imajo dobre pogoje za delo. Upamo pa, da bosta ravno ta dva največja centra v naši občini zaživela po prihodu novega režiserja.

Ivan Hlača

»DNEVNIK ANE FRANK«

Dne 11. oktobra smo doživeli v Idriji krstno predstavo zelo zahtevnega gledališkega komada Goodricha - Hachetta »Dnevnik Ane Frank«, s katerim se nam je predstavila gledališka skupina naše »Svobode«. Upamo, da pomeni ta nastop tudi prerojenje popolnoma zamrle gledališke dejavnosti v našem mestu. Prvič se je tudi zgodilo, da so se idrijski igralci oddaljili od tradicionalnega podajanja igre in so namesto tega uporabili moderne tehnične pripomočke.

Poklicni režiser Adolf Anderle je kritično odbral starejše igralce in dodal tudi nekaj novincev. Vsi so častno rešili svojo nalogo. Prve scene, ki so se zvrstile na odru, so številne gledalce v polno zasedeni dvorani prijetno presenetile, proti koncu pa je pristno podajanje vlog nekoliko popuščalo, kar pa moramo delno pripisati tudi igri sami, ki časovno zahteva prerast igralcev v nove dramatične oblike.

Ker želimo izreči vsem nastopajočim pohvalo za njihov trud in jim dati s tem vzpodbudo za nadaljnje še bolj poglobljeno delo, se bomo izognili ocenam posameznih vlog z ugotovitvijo, da so starejši igralci dali najlepši zgled mlajšim

novincem, ki včasih niso bili popolnoma prepričljivi, ker so se morali vživljati v zelo zahtevne vloge. Svojo nalogo pa so opravili bolje, kakor smo smeli pričakovati. Samo kot kronisti moramo zabeležiti, da je očeta Otta Franka igral režiser, njegovo ženo Edith Anka Muser, njuni hčerki Margot in Ano Marta Pivk in Lili Bogataj. Gospoda Van Daana je podal Drago Erjavec, njegovo ženo Talči Božičeva, sina Petra pa Mirko Rupnik. Vlogo Dussla, Kralerja in Miepa so podali Milan Rutar, Marjan Beričič in Marinka Rupnikova. Pohvaliti pa je treba tudi vse stranske osebnosti, ki so največ pripomogle, da je igra uspela tudi v tehničnem pogledu.

Dne 16. oktobra so igro ponovili za šole in napravili napako, da so natrpali v dvorano okoli 700 šolarjev, med katerimi najmlajši niso bili dorasli dogajanju na odru in so predstavo samo motili. Tretja ponovitev 18. oktobra na idrijskem odru je bila v podajanju nekoliko slabša kakor premiera, vendar je privabila še vedno zadostno število gledalcev, kar nam kaže, da ima Idrija še vedno dovolj hvaležne gledališke publike, ki pa jo pritegnejo samo kvalitetna dela. Dne 26. oktobra so igro ponovili v Spodnji Idriji in doživeli poln uspeh pred popolnoma razprodano dvorano. Dne 9. novembra so doživeli v Žireh še prodornejši uspeh, saj skoraj polovica gledalcev ni dobila prostora v prenatrpani dvorani.

S. L.

TELESNA VZGOJA

JULČE NOVAK JE UMRL

V začetku novembra je nenadoma prispela v Idrijo vest, da je umrl v Mariboru znani telesnovzgojni delavec iz predvojne dobe Julče Novak.

Rodil se je v Idriji 10. aprila 1880 kot sin učitelja. Osnovno šolo je obiskoval v rojstnem mestu, srednjo šolo pa je končal v Ljubljani. Tu se je seznanil z našimi prvimi sokolskimi vodniki in vaditelji, posebno z Viktorjem Murnikom ter dobil veliko veselje do telovadbe, kateri je potem posvetil vse svoje navdušenje in vse svoje sile. Vrnil se je v Idrijo, kjer je služboval kot tajnik na občini.

Ze leta 1897 je priredil »Ljubljanski Sokol« skupno s »Sokolom« iz Postojne prvo telovadno prireditev v Idriji, ki je imela tako globok odmev, da so še istega leta ustanovili Telovadno društvo »Sokol« tudi v Idriji in Julče Novak je postal glavna njegova goniina sila. Društvo je pod njegovim vodstvom raslo in se širilo ter je dosegalo uspehe, ki so bili celo mednarodnega pomena. Glavne sile pa je posvetil vzgoji vadiateljskega kadra. Mnogi vaditelji, ki so izšli iz njegove šole, so pozneje uspešno delovali v mnogih krajih Slovenije. Njegova zasluga je bila, da so leta 1910 ustanovili »Idrijsko sokolsko župo«, ki je zajela večji del goriške dežele in segla preko Postojne tja do Ilirske Bistrice.

V času prve svetovne vojne je bil proglašen za protidržavni element. Večji del vojnega časa je preživel v zaporih v Ljubljani, Trstu in Gradcu. Ko pa se je nazadnje vrnil v Idrijo, so ga z vzklikom proglasili za starostno obnavljajočega se »Sokola«. Društvo je prav v tej dobi doseglo največji razmah in se kmalu povzpelo na okrog 700 pripadnikov. Toda Julčetu ni bilo dano, da bi ga vodil dalj časa. Tudi italijanski okupator

mu ni prizanesel, zato je moral oditi v staro Jugoslavijo. Naselil se je v Mariboru, ki mu je postal drugi dom, ter od tukaj še vedno vzdrževal tesne stike z Idrijo in pošiljal navodila za delo.

Na stara leta se je popolnoma posvetil konjskemu športu in tudi na tem področju postal eden najboljših in zelo cenjenih strokovnjakov ter je napisal celo nekaj brošur in priročnikov.

Ko je lansko leto praznoval idrijski »Partizan« 60-letnico ustanovitve prvega telovadnega društva v Idriji, je Julče prišel med nas in se je do solz ganjen zahvalil z gorečim govorom ob izvolitvi za častnega člana.

Primorski telesnovzgojni delavci ga bomo ohranili v najlepšem spominu! S. L.

POVPREČEN USPEH NAŠIH ROKOMETAŠEV

Naše TVDŠ »Partizan-Rudar« je 8. oktobra ustanovilo Rokometni klub, ki je za sedaj sprejel v svoje vrste mlade športnike iz vrst dijakov. Takoj po ustanovitvi pa ga je že čakala najtežja naloga — okrajno prvenstvo Goriške rokometne podzveze, ki ima svoj sedež v Ajdovščini. Naš klub je bil razvrščen v severno skupino, kjer je sodelovalo tudi Cerklno in Tolmin. Prva tekma je bila odigrana v Idriji s Cerklnom, katero so naši mladi igralci izgubili s 15:36. Cerkljani so se pokazali mnogo bolj rutinirane in vigrane, kljub temu pa bi bili naši igralci dosegli boljši rezultat, če bi bili bolj borbeni in če bi igrali manj primitiven rokomet.

Ker je Tolmin odstopil, smo imeli pravico nastopa v finalu z moško in žensko vrsto.

Finale je bil v Ajdovščini 9. novembra. V dopoldanski tekmi so naši neizkušeni igralci katastrofalno izgubili z Ajdovščino z 1:21, v popoldanski tekmi pa so bili mnogo boljši in dosegli prvo zmago proti Novi Gorici z 19:14. Mladinke so šle v borbo z Ajdovščino že vnaprej pripravljene, da bodo izgubile in so igrale popolnoma neborbeno, čemur je moral slediti poraz z 2:11.

Po vseh teh tekmah je prvenstvena tabela takale:

Moški: 1. RK Ajdovščina; 2. RK Cerklno; 3. RK »Partizan-Rudar« Idrija; 4. RK Nova Gorica.

Ženske: 1. RK Ajdovščina; 2. RK »Partizan-Rudar« Idrija.

Če upoštevamo, da se je tekmovanja udeležilo 7 moških vrst in 3 ženske, smo lahko za začetek s tretjim in drugim mestom kar zadovoljni.

Naloga klubskega odbora pa bo sedaj, da zanimanje za to lepo igro razširi tudi med izvenšolsko mladino in tako okrepi svoje vrste za vsa nadaljnja tekmovanja. S. L.

POKALNI ROKOMETNI TURNIR V IDRJI

Ugodno jesensko vreme so rokometiši TVDŠ »Partizan-Rudar« v Idriji porabili za izvedbo pokalnega turnirja v rokometu in povabili v goste moško in žensko ekipo iz Ajdovščine in Vipave. Tudi na tem turnirju se je pokazalo, da je okrajno prvenstvo dalo pravilne rezultate.

V obeh skupinah, to je pri moških in ženskih vrstah, je zmagala Ajdovščina, na drugo mesto so prišli naši rokometiši, na tretje pa Vipava. Obe naši vrsti sta pokazali precejšen napredek.

OBNOVA LAHKE ATLETIKE

V prvih povojnih letih je lahka atletika v Idriji doživljala zelo lepe uspehe, nato pa je skoraj popolnoma zamrla in je sistematično sploh niso več gojili. TVDŠ »Partizan-Rudar« je zato na eni zadnjih sej sklenilo, da bo to najlepšo panogo spravilo zopet k življenju. V ta namen so 15. novembra priredili jesenski kros pri Likarci, katerega se je udeležilo 287 mladih tekmovalcev, ki so bili razdeljeni na 10 starostnih skupin. Društvo je nato ocenilo šole glede na uspeh tenkmovalcev in na odstotno udeležbo:

1. nižja gozdarska šola,
2. vajenska šola,
3. in 4. I. in II. osemletka,
5. gimnazija.

Trije najboljši tekmovalci so 23. novembra odšli na »Tek po tolminskih ulicah«, ki ga je tamošnji »Partizan« priredil v čast Dneva republike. Dosegli so najlepše uspehe, saj se je Aldo Komac uvrstil na 2., Mirko Bizjak pa na tretje mesto. Oba najboljša tekmovalca sta nato odšla še na »Tek republike« v Ljubljano, kjer je Aldo Komac dosegel častno peto mesto.

Lahkoatletska sezona je sedaj pri kraju, upamo pa, da bodo spomladi nadaljevali z začetim delom in kmalu dosegli še lepše uspehe. S. L.

Gostilna
„Pod
gradom“
Idrija

si je pridobila sloves ene najcenejših gostiln v Sloveniji! Ustanovitelj, Društvo upokojencev in delovni kolektiv se zave-data, da morata služiti našemu delovnemu ljudstvu, zato bomo tudi v letu 1959 postregli domačim in tujim gostom poceni z dobrimi pijačami in jedaçami.

SREČNO NOVO LETO 1959!

Obrtno podjetje „Čipka“ in Čipkarska zadruga v Idriji

Tudi v preteklem letu nam je uspelo, da smo pridobili nekaj novih tržišč. Tako smo dosegli, da smo z uspehom odprodali veliko količino kvalitetnih čipk, ki so nam jih izdelale naše pridne čipkarice. Tudi za prihodnje leto smo si zagotovili oddajo vseh kvalitetnih čipk. Našo dejavnost pa bomo še razširili.

VSEM NAŠIM PRIDNIM ČIPKARICAM, KAKOR TUDI ŠTEVILNIM ODJEMAL-
CEM ZELIMO SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1959!
